

LUCEAFARUL

DE DIMINEAȚA

REVISTĂ DE CULTURĂ

FINANȚATĂ CU SPRIJINUL
MINISTERULUI CULTURII

4
APRILIE 2025

HORIA GÂRBEA
Paznicii farului

« »

Mircea Cărtărescu
Laureatul Premiului
„Ion Creangă”

« »

DEBUT ABSOLUT
Beatrice Popescu

« »

TINERI POEȚI
Oana Mocanu
Alexandru-Codruț
Ivașcu
Alexia Plăcintă

« »

DAN CRISTEA -
Evocări de
Ioana Diaconescu
Emil Lungeanu
Evelyne Croitoru

« »

INTERVIURI
Lamia Beligan
Roxana Tudor

ROXANA TUDOR - ARTĂ TEXTILĂ

EVENIMENT
Premiul Național pentru Proză „Ion Creangă” – Opera Omnia, ediția a VIII-a::2

EDITORIAL
Horia Gârbea – *Paznicii farului*::3

ANIVERSARE
Daniela Crăsnaru – 75::3

DEBUT ABSOLUT
Beatrice Popescu, poezie::4

CRONICĂ LITERARĂ
Horia Gârbea – *Pretutindeni ne sunt visătorii*::5

TINERI POEȚI
Oana Mocanu::6
Alexandru-Codruț Ivașcu::6

EVOCARE – DAN CRISTEA
Ioana Diaconescu – *Nevoia de timp*::7
Emil Lungeanu – *Cu Dan Cristea, pe malul lacului*::7
Evelyne Croitoru – *Pagini de jurnal*::8

TÂNĂRA POEZIE
Andrea H. Hedeș – *Nopțile friții*::8

LITERATURA DE AZI
Răzvan Voncu – *Talentul la cenacu*::9

LITERATURA TÂNĂRĂ
Alexia Plăcintă::10
Simona-Grazia Dima – *Ploaia poeziei stinge rugul uitării*::10

OPINII RADICALE
Dan Stanca – *Trinitatea*::11

PROZA TÂNĂRĂ
Ella Leynard – *Datul în vileag*::11

INTERVIU
Ion Bogdan Ștefănescu în dialog cu Lamia Beligan::12

DEZBATERE
Ana Dobre – *Fruitele poeziei*::14
Flaviu George Predescu – *Figuri de atașament*::14

TÂNĂRA POEZIE
Monica Grosu – *Plaja dintre anotimpuri*::15

TINERI CRITICI
Cosmin-Darius Misir – *Un poet al introspecției*::15

TÂNĂRA POEZIE
Nicoleta Milea – *De-a viața sau lirismul în atitudine*::16
Flavia Adam – *Autoterapia traumei*::16

COMEMORARE
Mihaela Stanciu – *Hortensia Papadat-Bengescu – 70*::17

DEBUT ÎN PROZĂ
Bogdan Hrib – *Un alt fel de București*::17

ANIVERSARE
Raluca Faraon – *Mircea Martin – 85*::18

EVENIMENT
Ziua Internațională a Poeziei celebrată la București::18
Primăvara Poeților la Buzău::18

INTERVIU
Emil Lungeanu – *Dialog cu Roxana Tudor*::19

PREMIERĂ ABSOLUTĂ
Dinu Grigorescu – *Ghinionistul, o comedie norocoasă*::20

APROPIERI
Giuseppe Iozzia (Italia)::20

TEATRU
Doru Mareș – *Actor printre mituri*::21

FILM
Angelo Mitchievici – *Cenușăreasa și prințul fericit*::22

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE
Prin vase sanguine e-o mică sărbătoare::23

VIZUAL
Aurel Maria Baros – *Gorzo. Sezon continuu*::24

Premiul Național pentru Proză „Ion Creangă” – Opera Omnia Ediția a VIII-a

Sâmbătă, 1 martie 2025, la Casa Memorială „Ion Creangă” de la Humulești, a avut loc ceremonia de decernare a Premiului Național pentru Proză „Ion Creangă” – Opera Omnia.

A fost ediția a opta a unui proiect cultural important, organizat de Centrul pentru Cultură și Arte „Carmen Saeculare”, finanțat de Consiliul Județean Neamț.

În organizarea evenimentului literar s-au implicat: Uniunea Scriitorilor din România, Consiliul Județean Neamț, Primăria și Consiliul Local Târgu Neamț.

Lista scriitorilor nominalizați la ediția a VIII-a a Premiului „Ion Creangă” a fost stabilită prin voturile unui număr important de critici literari și i-a cuprins pe: Ștefan Agopian, Mircea Cărtărescu, Gabriel Chifu, Bedros Horasangian, Florina Ilis, Ioana Pârvolescu, Varujan Vosganian. Gabriel Chifu s-a retras după nominalizare.

Dintre scriitorii nominalizați, juriul de atribuire a premiului, compus din: Adrian Alui Gheorghe, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc, Angelo Mitchievici, Nicolae Oprea, Vasile Spiridon, Mihai Zamfir (președintele juriului), l-a desemnat ca laureat pe **Mircea Cărtărescu**.

În cadrul ceremoniei de decernare a Premiului Național pentru Proză „Ion Creangă” au luat cuvântul Daniel Vasilică Harpa, președintele Consiliului Județean Neamț, și Varujan Vosganian, președintele Uniunii Scriitorilor din România.

Angelo Mitchievici, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor și membru al juriului, a rostit o *laudatio*, evidențiind meritele literare deosebite ale laureatului. Mircea Cărtărescu a rostit o alocuțiune, adresând mulțumiri juriului.

Laureații edițiilor precedente ale Premiului „Ion Creangă” au fost: Dumitru Radu Popescu (2017), Nicolae Breban (2018), Eugen Uricaru (2019), Dan Stanca (2020), Gabriela Adameșteanu (2021), Gheorghe Schwartz (2022) și Petru Cimpoeșu (2023).

HORIA GÂRBEA

Paznicii farului

Am participat cândva la un festival literar organizat de o instituție al cărei conducător, un funcționar onest, mi-a mărturisit că, deși era nou în funcție, avea un vis: să iasă la pensie. Predecesorul său murise, după mulți ani, „la datorie“, cum s-ar spune. E drept, acela era om de teatru. I-am răspuns aspirantului la pensie, precizând că mă consider un om de teatru, întrebându-l dacă știe care este visul unui asemenea individ. Nu știa. I-am răspuns tot eu: „să moară pe scenă“.

Cunosc și am invidiat oameni care au murit „pe scenă“. Dintre ei, trei mi-au fost mai apropiați și îi consider mentori ai mei. În ordinea dispariției: Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Nicolae Manolescu. În anul 1994, proaspăt primit în Uniunea Scriitorilor, nu am aflat și nu știu nici azi cine și cum a decis numirea lui Iosif Naghiu ca secretar (echivalat azi cu președinte) al Filialei București a Uniunii, sub numele de atunci Asociația Scriitorilor București.

Această Asociație a fost spartă (aberant) în 2013, în șase Filiale, unele abia întrunind numărul statutar de membri (50), la instigarea unui fost membru, care a adus ulterior prejudicii incalculabile Uniunii.

Rămâne o întrebare de ridicat în contencios dacă este normal ca o organizație să aibă 14 Filiale constituite pe criteriul regional și alte 6 pe criteriul genului literar în care se manifestă membrii, știut fiind că mulți practică două, trei sau patru genuri. Justiția, când va fi sesizată, va decide desigur cu competență.

Revin la regretatul Iosif Naghiu. După 1994, la sediul fostei ASB, fiecare scriitor care trecea pragul acestei Filiale îl găsea, la biroul lui, pe secretarul Asociației. Înainte de 1990, când treceam pe Strada Nicolae Golescu, vedeam la sediul acesteia o fereastră luminată și, la biroul care avea să fie al lui Naghiu, apoi, din 2003, al meu, se întrezărea umbra unui ins care scria. Era la fel de regretatul Constantin Țoiu, pe atunci secretar al ASB. N-am fost la Țoiu niciodată. Eram prea tânăr și ne-membru. La Naghiu veneam des, măcar o dată pe săptămână, asemenea multor scriitori. El nu era un manager, cum am spune azi, dar orice confrate găsea acolo un coleg, o încurajare, un ascultător al necazurilor sale. Dacă unii intrau doar să tapeze câțiva lei, e de admirat generozitatea cuiva care, fără a fi el însuși teribil de înlesnit, își deschidea inima și punga personală. O făcea și pentru a sprijini vreun scriitor care însăși cele mai fantastice narațiuni ca să obțină ajutor. De la Iosif Naghiu am învățat că răbdarea și ascultarea îmblânzesc și alină. Naghiu era paznicul unui far și este important să existe cineva care aprinde, la fiecare inserare, lumina.

De asemenea, în redacția revistei *Scena* – care înlocuise o vreme *Teatrul azi* și a fost sprijinită câțiva ani de Media Pro – îl găseam negreșit pe Dumitru Solomon, un timp în Teatrul Național, intrarea dinspre Sala Mică, apoi într-un sediu din Strada Luterană. Îmi întindea peste biroul său o mână mai curând moale și mă întreba din privirea sa albastră „ce mai e nou“. Se încingeau uneori discuții foarte vii, chiar pătimeșe, între persoane care astăzi sunt doar umbre: Irina Coroiu, Cristina Dumitrescu, Magdalena Boiangiu, în care eu, junele de atunci, nu eram prea dispus la concesii. Dumitru Solomon media totul, puneu bemolul de rigoare pe orice notă acută: „Măi, Horia, crezi că e chiar așa?“ Nu am intrat niciodată în redacția *Scenei* fără să-l găsească pe Dumitru Solomon, elegant și calm. Nu se ridică de la biroul său.

Pentru că am vorbit despre faruri și lumina lor, care nu poate străluci pe mare, în ajutorul unor corăbii, fără un paznic devotat, îmi amintesc o întâmplare legată tot de Iosif Naghiu. Eram în biroul său, de unde nu lipsea niciodată, când a trecut să îl salute, venind de alături, unde era redacția *Vieții Românești*, Vasile Andru. Tocmai se întorsese din India, știam. Cercetase acolo și anumite practici yoghine, șamanice etc. Naghiu, un om prin excelență politicos, s-a ridicat de la biroul său, a înaintat spre centrul încăperii și i-a strâns mâna lui Vasile Andru. În acea clipă, credeți sau nu, dar am fost de față, un bec al lustrei aflate deasupra lor a pocnit cu zgomotul unui foc de pistol, s-a desprins din fassung și a căzut în capul lui Naghiu, apoi pe podea. Se vede treaba că, la contactul dintre civilizații, se produce un scurt-circuit.

Desigur, în cazul lui Nicolae Manolescu, poziția de paznic de far se potrivește mai puțin, pentru că domnia-sa a fost multă vreme plecat ca ambasador. Totuși, prezența lui se resimțea la Uniunea Scriitorilor. Și încă se resimte. Aș spune, ca o glumă, dar una serioasă, că Nicolae Manolescu nu era paznicul de far, ci era chiar farul. Autoritatea pe care o avea era absolut firească, așa cum fireștii erau – explicabile prin întunecimea gândului omenesc din toate timpurile – încercările (ridicole, în opinia mea) de a o submina. Că atacurile asupra lui Nicolae Manolescu s-au produs chiar din partea unora pe care i-a ajutat, ca nimeni altul, este doar un fapt care confirmă că natura umană nu are limite când e să coboare. Deși înțelegea lucrul acesta, criticul se împăca greu cu el.

Chiar dacă o autoritate precum a lui Nicolae Manolescu nu va mai putea fi exercitată de nimeni, se cuvine ca lumina să rămână aprinsă. Avantajul unei prezențe precum a celor pe care i-am enumerat în aceste rânduri era că ei, fiecare pe palierul său, nu mai aveau ambiții și puncte de câștigat. Își asumaseră doar misiunea de a fi la post și de a veghea ca lumina să fie aprinsă. Astfel de persoane mai există și este o nedreptate inerență a vieții că prezența lor nu sare în ochi decât atunci când ei au și dispărut. E o valoare care este observabilă prin lipsă.

În ceea ce mă privește, mă consider privilegiat că am cunoscut asemenea oameni și sper că am deprins ceva din exemplul lor.

Daniela Crăsnaru

75

Austerloo

Și detractorii și fanii știu deopotrivă,
unde a pierdut și unde a câștigat Generalul.
Chiar și locuitorii din Sfânta Elena știu toți
ce-a fost la Waterloo și ce-a fost la Austerlitz.

Numai eu am încurcat totdeauna
înfrângerea cu victoria,
câmpurile de bătălie, raporturile de forțe,
steagurile și inamicul.
Și asta n-a fost să fie tocmai o întâmplare
de elev corijent pus în solda
frivolei posterități. Toată victoria mea
a fost mai degrabă înfrângere.
Toată prada luată de armata mea de cuvinte
mășăluind buimacă
prin această eternă siberie a îndoielii
s-a dovedit a fi îngrășată cu sângele meu.
Chiar și „mirosul morții atît de aproape de mirosul
iubirii
ca violetul de indigo în discul luminii“.

Cu cele mai bune divizii pe jumate
anii mei îmbuibând humusul acestor coli de hârtie.
Cu trăgătorii mei de elită
striviți între copertile unor cărți.

Austerloo, 14 iunie
și mâna mea scriind jurnalul de front fără să știe
dacă e moartă
sau vie.

Meteo

Azi e o zi cu soare la tine, azi nimic rău nu ți se poate-ntâmpla
azi uităm tot, suntem sub anestezie
toamna asta împarte egal narcoza ei dulce
și mie și ție.

În ultima zi cu soare a toamnei, de obicei nu se moare
să așteptăm o ploaie anume, un întuneric, o înfrigurare
când prietenii sunt tot mai puțini, când nimic nu ne mai iese
când suntem triști și săraci când va începe din nou să ne pese
unul de altul, din simplul motiv
că toți ceilalți au dat bir cu fugiții
definitiv.

Măine va fi foarte urât, va ploua, poate va ninge un pic
măine va fi o zi oarecare
pentru sufletul nostru peltic, pentru sufletele noastre egale
care azi însumate nu fac
mai mult de două parale...

BEATRICE POPESCU

Ecou din alt timp

Și totuși, vezi tu,
Îmi e dor de literele mele.
Ceața care nu se mai risipește nici la amiază
din ochii gri
Le lasă încă să aștepte, proțopite, de cearcănele
adânci.
Literele mele pitorești se mănâncă între ele acum
De frică să nu cadă printre cutele vineții
Și plânsul lor îl mai aud doar vag,
Ca un ecou din alt timp,
Rugându-mă să le salvez.
Simt cum se naște în mine durerea
Ca urlul sfâșietor al unui pian dezacordat.

Sunt un instrument malformat
Înscris pe lista de rebuturi...
Iar literele mele pitorești se mănâncă între ele acum.

Nepăsare

Putrezești lângă mine, în patul acesta slinos,
Te descompui de ceva vreme, dar încă n-ai murit.
Țipă sufletul în tine că vrea să plece, dar nu-l lași,
Îți e frică să îi dai drumul, să nu rămâi singur.
Preferi doar să mai vorbești din când în când
Cu viermii care colcăie prin mintea ta,
mâncată deja pe jumătate.

Renegare

Azi nu!
Azi nu mai vreau să mă accept,
Nici pe mine, nici pe voi.
Azi este apogeul morții mele
În lumea asta moartă,
Cu străzi de poezie
Ornate la fiecare intersecție
Cu statui în proză.

Azi nu mai vreau oameni insipizi și stafidiți
Care vorbesc în rime și gândesc gunoi.
Azi nu mai pot fericirea.
Din cerul care mi sparge în tâmples
Când pământul mă soarbe câte puțin la fiecare pas
Încerc să vreau să mai visez.

Azi nu vreau timp.
Azi nu vreau să simt că nu simt.
Azi nu vreau să gândesc.

Azi gândurile mi-au evadat
Din celulele echilaterale
Cu bare mâncate de rugina nimicului.
Azi sunt versul fără ritm și rimă,
Fără idee și substanță.
Azi nu mai vreau să mai trăiesc în moarte.
Azi vreau să mă renasc.

Odă nimicului

Ochii îmi respiră un fum dens și greșos,
Urechile-mi sunt asurzite de un țipăt draconic...
În mintea mea se plimbă ca pe șoseaua de centură
zâmbete și vise.
Mă înșală mirosul de tei impregnat parcă
pentru eternitate
În nările prea obosite să mai respire,
Iar gura-mi e o gaură neagră plină de ură
și șoapte nerostite.
Simt că mă prăbușesc într-o groapă plină de noroi
și vomă,
Deși îmi pare că sunt încă pe două picioare.
Nimic nu mai e la fel...
Trupul se plimbă fără mine, iar eu hoinăresc
prin viața altcuiva.

Măine e atât de departe și azi nici nu a existat.

Răsărit

Sunt valul pe care îl aștepti de ceva vreme.
Sub cerul pătat de sânge
Mă sparg violent de mal și mă descompun în perle,
Iar tu te uiți la mine zâmbitor și calm.

Faci o cafea la nisip,
Eu îți citesc gândurile desenate printre alge
Și apoi ne plimbăm tăcuți pe apă.
Deasupra noastră pescărușii zboară agitați
Căutându-și încă după atâtea mii de ani iubirea
pierdută printre stele.

Dar dimineața e aici.
Eu mă transform ușor în lumină,
Tu faci o cafea la nisip și aștepti următorul val.

Atac de panică

Aseară m-a vizitat Moartea.
A fost a doua oară când ne-am întâlnit.

Data trecută nu mi-a spus nimic,
Era umflată și gâtul înfășurat în spini
Nu îi dădea voie să mă avertizeze.
Seara trecută a venit la mine plângând,
Tremura toată, în spasme sacadate și necontrolate
Fierbând ca un vulcan gata să explodeze
Și a explodat în cele din urmă.
S-a împrăștiat în bucăți enorme de vomă și ură...
Sentimentul ei spasmodic de panică s-a lipit de mine
Și mi-a lăsat cratere adânci în tot corpul.
Aseară, Moartea a venit la mine să o salvez,
M-a desemnat pe mine singurul urmaș
Care-I va duce în continuare
Viața Ei din moarte...

Cioburi

Pentru tine nu mai sunt decât o bucată de carne
expirată.
Nu-ți mai sunt nici interesantă, nici amuzantă
Și cu atât mai puțin frumoasă.
Ne amestecăm din inerție
Ca un reflex condiționat
Al zâmbetelor perfide pentru trupurile sleite.
Comoditatea rutinii este cel mai mare păcat
Pe care două suflete, cândva averse de iubire,
îl pot săvârși.
Am ajuns fiecare cu gândurile lui, cu visele lui,
Cu steaua ce își împrăștie cioburile pe asfalt
Îmbrățișându-l violent.

Noi a ajuns să însemne doar împreună separat.

Crima

Mă plictisesc teribil...
Aceleași gânduri, aceleași rezolvări,
Mereu același scop.
Încă o obsesie la activ,
Încă o crimă agățată la dosar,
Încă o pedeapsă de săvârșit.
Îmi duc Crucea Sudului
Pe un drum doar de mine știut...

Mă trezesc în lacrimi,
Lacrimi pure, pline de cianură.
Otrava visului din ceață
Plină cu iubiri, doruri și iluzii
Mă amețește până la neființă.
Sunt un mort cu gânduri și emoții...

Pretutindeni ne sunt visătorii

HORIA GÂRBEA

- *Les rêves sont en or, la réalité est en plomb...*

Corto Maltese

Am crezut întotdeauna că unul dintre cele mai importante elemente ale unui text epic sau dramatic este personajul. Asta ca să nu spun, contestabil, „cel mai“.

Precum se știe, există personaje care par absolut reale, au biografii încheiate, mai presus chiar decât autorul care le-a creat. Biografiile lui Hamlet și chiar a lui Shylock (sunt) mai lesne de reconstituit decât aceea a lui Shakespeare. Don Quijote și mai ales Sancho Panza au o realitate mai consistentă decât Miguel de Cervantes Saavedra. Amănunt semnificativ, în fața casei ciungului de la Lepanto, de la Alcalá de Henares, trecătorul poate adăsta pe o bancă alături de cele două ilustre personaje, turnate în bronz, și nu de creatorul lor. Leopold Bloom – și cu asta mă apropii de subiectul cronicii, o carte de Mircea Mihăieș – este mai „documentat“ decât James Joyce. Există o *Bloomsday* și nu o *Joyceday*, deși data de 16 iunie se leagă de amândoi, prin voința autorului.

O certitudine: autorul moare, personajul nu. Chiar dacă el, totuși, moare fizic – acesta-i paradoxul – precum Hamlet, Anna Karenina, Winnetou sau D'Artagnan. Gasconul sfârșește la capătul unei trilogii cu sute de pagini.

Pornind de la aceste adevăruri, vom observa că Hugo Pratt nu a avut/ are parte de viața fascinantă și nici de posteritatea glorioasă a lui Corto Maltese. Acest navigator și aventurier (Corto, desigur) are o viață, o are și pe a doua, ba și pe a treia, în „francizele“ pe care Mircea Mihăieș nu le omite, și oricâte își mai imaginează cititorul sau criticul, câtă vreme autorul nu le mai poate continua (Mircea Mihăieș, *A doua viață a lui Corto Maltese*, Editura Polirom, 2024).

Autorul serialelor și albumelor – Hugo Pratt (1927-1995) – nu a avut parte nici măcar de longevitatea lui Corto Maltese (1887 – 196...?). De celebritatea lui, nici vorbă. Încerc să-mi imaginez – fapt pe care Mircea Mihăieș nu-l abordează direct în cartea sa, deși sigur are o părere despre el – cum resimte un autor celebritatea unui personaj care-l „înghite“ în spațiul public. Și care îi va supraviețui. Indiscutabil, Georges Prosper Remi – (ne)cunoscut ca Hergé – a avut o existență mult mai ștearsă decât a personajului său Tintin, ba chiar decât a lui Milou (botezat în traducerea engleză Snowy), simpaticul fox-terrier al lui Tintin.

Ceea ce îmi place în primul rând la cărțile lui Mircea Mihăieș, apărute la Polirom la zece ani distanță – *Istoria lui Corto Maltese: pirat, anarhist și visător* (2014) și *A doua viață a lui Corto Maltese* (2024) –, este că ele se referă la Corto Maltese ca la un personaj real. Autorul reconstituie biografia lui Corto ca pe a unui ins cu stare civilă și încearcă, folosind „sursele“, să descifreze „sensul“ ei: ce a însemnat în lume Corto Maltese, cât timp a trăit și ce moștenire lasă el posterității.

O garanție a calității volumelor lui Mihăieș este felul în care personajul și existența lui ajung să intereseze cititorul, fără ca el să aibă în față imaginile, element esențial într-o bandă desenată. Este ca și cum o persoană ți-ar povesti un film pe care l-a văzut și la care nu ai acces, atât de frumos, încât personajele – căci Corto nu e singur – ți-ar stârni curiozitatea și ar deveni fascinante. Mircea Mihăieș nu „citează“ din Hugo Pratt, nu este reprodușă nicio ilustrație în cartea sa. El alege calea relatării prin cuvinte, ca și cum Corto a trăit, a dispărut și viața lui nu mai poate fi privită, ci doar povestită. Este o alegere interesantă.

Am citit un articol (datează din 2021) despre Corto, scris de criticul de film Andrei Gorzo cu nu mai puțin de nouă reproduceri de pagini. În text, Gorzo se arată surprins și chiar contrariat de abordarea lui Mihăieș: „Poți să parcurgi

multe pagini consecutive din cartea lui (prima n.m.) fără ca mai nimic să-ți aducă aminte că acolo e vorba despre artă vizuală.“ El pune faptul pe seama „logocentrismului“ culturii române. Observația citată este corectă. E la fel de firesc ca lipsa imaginii să „frapeze“, cum spune, un critic de film. Dar nu „logocentrismul“ e cauza, ci miza diferită a abordării lui Mircea Mihăieș. În ceea ce mă privește, nu am resimțit absența „citadelor“ grafice în acest volum. Am avut senzația unei lipse în cartea lui Ion Manolescu, *Benzile desenate și canonul post-modern*, dar pentru că nu cunoșteam toate referințele și mi-era incomod să întrerup lectura ca să le caut. Nu este cazul la *A doua viață...*, pentru că Mircea Mihăieș nu-și propune o analiză a lucrărilor lui Hugo Pratt (caz în care ar fi fost nevoie de imagini), ci a vieții lui Corto Maltese.

În cazul meu, am avut o relație indirectă cu Maltese. Nu eram printre abonații revistei *Pif* în anii 1971-1973. Aveam prieteni care primeau revista și mi-o împrumutau cu larghețe. Dar am început studiul intens al limbii franceze abia în 1974. N-am mai revenit la numerele anterioare și în curând am fost prea mare pentru *Pif*. L-am ratat așadar pe Corto în anii '70. Mircea Mihăieș, pe de altă parte, fiind în adolescența mare la data primei serii, l-a întâlnit pe Corto Maltese într-un timp al înțelegerii mai profunde a artei lui Pratt și a personalității eroului său.

O calitate care îl detașează pe Mircea Mihăieș între comentatorii fenomenelor literare este documentarea foarte minuțioasă. Aceasta, vizibilă în cazurile studiilor ample dedicate lui Joyce și Faulkner, caracterizează și volumul al doilea despre Corto Maltese. Se poate afirma că lucrurile pe care nu le știe Mircea Mihăieș despre albumele lui Pratt și ale urmașilor săi care l-au preluat pe Corto nu merită cunoscute. Deși capitolul *Francizelor* este scurt, informația cuprinsă în el este extrem de bogată și interesantă. Cititorul o primește cu aviditate pentru că îl oferă pe Corto al zilelor noastre. *La reine de Babylon*, de pildă, se petrece în 2002, iar albumul de Bastien Vivès (desene), Martin Quenehen (scenariu) a apărut în 2023 la Casterman. Nu s-a tradus, din câte știu, la noi. E cel mai recent Corto. Anterior, în 2022, tot la Casterman, a apărut al patrulea album, *Nocturnes berlinois*, realizat de alt cuplu, Juan Díaz Canales (scenariu) și Rubén Pellejero (grafică), dar cu acțiunea în 1924. Maltezul călător prin lume umblă și peste secole. Mircea Mihăieș întâmpină cu destul scepticism continuările care configurează „a treia viață“ a lui Corto Maltese, dar trebuie să le înregistreze pentru rigoarea studiului său.

Criticul român scrie despre „magia literară și vizuală“ a romanelor grafice ale lui Hugo Pratt care, desigur, nu ar fi fost posibile și nici atât de fascinante dacă n-ar fi existat personajul Corto Maltese. Corto se mișcă liber prin lume, cititorul îl poate găsi aproape oriunde, el interacționează cu tot felul de alte personaje, unele destul de bizare, câteva recurente. El se vâra în „butoaiele cu pulbere“ ale bătațiilor, războaielor fățișe sau secrete. Fascinația exercitată de Corto, așa cum îl prezintă cu detalii Mircea Mihăieș, constă în faptul că el ajunge și supraviețuiește acolo unde nici măcar unul la milion dintre fanii săi n-ar putea să o facă. Astfel, marinarul este „delegatul“ a milioane de visători, cam cum au fost muschetarii lui Dumas sau Old Shatterhand. Față de aceștia, Corto Maltese are avantajele imaginilor și pe cel al abilității autorului său, mai priceput în strategii, mai puțin naiv decât predecesorii. Deși s-au realizat unele ecranizări, peste ele Mircea Mihăieș trece repede. Adevăratul Corto Maltese a rămas cel din benzile desenate. Admiratorii lui îl iubesc în această ipostază „fixă“.

Mircea Mihăieș a realizat o carte interesantă, cu multe observații penetrante, rezultatul unei lucrări impecabile de documentare și interpretare. Putem spune că, în România, Corto Maltese a avut noroc.

Scrie poezii de la 8 ani. În 2023 a început să publice. Poeziile sale au apărut în *Tuș Zine 4*, în antologia *Sper să nu se termine frumosul din lumea asta* (proiect semnat Atoma Art Community) și pe platforma *Noise Poetry*. De vreo doi ani citește la diverse Open-Mic, mai ales la *Ăia cu Poezia* și *GenF*.

Acceptare

*I was not born a queen
I was born myself
ora asta târzie miroase-a țigară
aerul e greu cu întrebările mele
unde găsești motivația
când se lasă ca o cortină slinoasă
peste lume absurdul
cum dai sens unei vieți
când deja te plimbi pe aici de o vreme
și știi*

*I was not born a man
I was born myself
ovarele mele – subiect de small talk
folosite corespunzător
m-ar împlini
lăsate în pace
m-ar ofili
o mie de babe la pomana bunicii
mă apucă febril de-antebraț
„sper, fată frumoasă, că ai copii“
pe chipul lor adâncit în umbre și
dimineți
se citește spaima: moartea
din care nu se va întoarce nimeni
trăiește în pântecul meu*

*I was not born safe
I was born myself
fiecare alegere înseamnă doliu
în cercuri umplu până la refuz
micile gropi sădite alandala
închid ochii strâns și pleoapele pământii
tremură la gândul unor bucurii viitoare*

exploziv și constant
singurul adevăr
care nu alunecă
printre falduri și mâini și țărână

I was born myself

Amère

*ma mère préparait le café
my mother was making coffee
am cuvântul mama scris
în cel puțin două limbi străine
toate cărțile îl scot la înaintare
e măsura timpurilor simple
și compuse*

mama
e pe toate fișele de la muncă
mama
nu e pe lista de invitați de la nuntă

mama e
în colierul de mireasă
în eșarfa bej satinată
care va îmbrăca umerii mei oboșiți
și despre care spun că o port
ca să nu pătez rochia

dacă într-o zi
voi închide ochii
și n-o voi mai găsi?
*amintește-ți
nu ai dreptul să uiți
ea mai trăiește doar
în inimile voastre
amintește-ți
dar nu vorbi
și mai ales
nu plânge*

aproape am uitat sunetul vocii
nu mai tresar la cuvântul *mama*
genericul nu doare
genericul nu există
pe când absența ei este
întipărită în vintrele mele amare
chiar lângă rețeta
de supă cu găluște.

Decojire

miroase a toamnă și eu
nu fac parte din ea
prizonieră pe fâșia fluorescentă de iarbă
unde adolescenții
se antrenează sârguincios
sunt din nou martora fără chip
a trecerii verii

verde – arămiu – roșu închis
platanii sunt peste măsură de frumoși
pentru că nu s-au împotrivit niciodată
decojirii în trepte până la carne
se zvonește că omul
ar fi ființa superioară
între timp, nu știu nici
ce să fac cu aerul din plămâni
nici cum să înghit saliva
când îmi las capul pe spate
iar mușchii mei protestează

sunt musafir la mine în trup
mă străduiesc să nu deranjez
dar întreb încontinuu
cum funcționează ligamentul ăsta
ce s-a întâmplat aici
unde e aia unde e ailaltă
și mă mai mir
că mă ia prin surprindere
decojirea verii în toamnă.

Alexandru-Codruț Ivașcu este librar în Cărturești Carusel, poet, performer și geek. Este prezent în antologiile „Ce-ți spui noaptea înainte de culcare“ și „Antologeeek“. A făcut performance de poezie la Institutul Blecher, Poetic Hub, Street Delivery, Performance postapocaliptic la SWORDS și altele. A publicat în diverse reviste și platforme online. Are un volum de poezie în lucru, „Chicxulub“, care va apărea probabil anul acesta.

Era extincției

Unde e copac e păcat să nu pui stâlp.

Din fum
Mutanții de fier ies cu ce apucă în guri.

Păduri?
Mai sunt câțiva copaci care
nu sunt scrum.

Tornade, cutremure, inundații
Natura nu-și cere îşi ia planeta înapoi
scapă de noi.

Insectele mecanice
monitorizează distrugerile în masă
Cu fiecare oraș căzut
Apare o defrișare, un oraș nou, o mi-
grare
Noi nu mai avem case
avem niște harduri și-atât.

mi-aduc aminte când puteam să respir
fără niciun ajutor
când avea ce să curețe aerul
ai grijă, poartă ceva pe cap,
căldura e insuportabilă,
soarele te pătrunde ca un laser
și se izbește în final de asfalt,
de piatra cubică,
de pereții de beton ai clădirilor

eu am dat foc pădurilor
eu am pus o întindere de plastic
peste ape
eu am suflat gaz 20 de ani în aer
iar în timpul ăsta
tu ai stat să te uiți.

Căci

Unde e copac e păcat să nu pui stâlp

De la toate dezastrele, bucăți de uscat
încep să se desprindă rapid

și-n Pangeea s-a desprins uscatul
și nu cred că dinozauromorfii poluau
nu își luau arcozaurii
peturi de bere de la mega
și le lăsau într-un gard viu
să le găsească tot acolo
peste câteva milioane de ani
un Brontozaur.

Evident, încă nu credem
că ar fi vina noastră.

Chiar și când spun
Eu suflu monoxid de carbon
în atmosferă
Nu mă crede nimeni.

Bate vântul e semn de tornadă,
Îmi încarc hardul, oare se gândeau
dinozaurii
la ce va veni după ei?
După noi va renaște natura,
poate în câțiva zeci de mii de ani
Nu mai avem mult oricum,
Este era extincției
Deceniul Chicxulub
Cine suntem
Ce facem
Ce rămâne.

Sea stealth

Am văzut ieri un clip cu o focă
prinsă într-o plasă de pescuit
dar noi nu credem în astea
chiar dacă nailonul îi intrase în carne
chiar dacă țipa de durere
în mijlocul plajei
obișnuită cu ideea că va muri
înconjurată de alte focuri
care se mișcau haotic
probabil luându-și adio
de la prietena lor.
Animalele sunt ființe sociale, știi?
Elefanții își jelesc morții,
rațele suferă de singurătate,
despre focuri nu știu prea multe
în afara faptului că mor în chinuri
sfâșiate lent de plase de pescuit.
Ai auzit vreodată un strigăt de durere
al unei ființe nevinovate?
eu am privit în ochi un miel murind
și în timp ce plângea
mi-am băut ultima gură de țuică
și am plecat.
Toate celelalte animale
nu mișcau de frică în cotețe.
Țipătul mielului era același
cu țipătul focii
la fel cum e același cu țipătul nostru
atunci când ne lovim,
când ne doare ceva,
când ne jelim morții ca elefanții,
ori când suferim de singurătate
ca rațele,
când ne curg lacrimile ca celui miel
atunci când vedem clipuri
cu focuri prinse în plase de pescuit
și apoi trecem la următorul clip.

Nevoia de timp

IOANA DIACONESCU

Era pe vremea în care aveam putere să sper într-o lumină a vieții viitoare, când a citi, a scrie și a învăța făceau parte din panoplia mea de arme, când abia începusem studiile universitare, o reală salvare din cercul din ce în ce mai strâmt în care ne trăiam viețile; era vremea primei mele cărți de poezie, când, deja studentă în anul întâi, la filologie, scrisul, cititul și învățătura erau treptele de pe scara mea, înspre maturizare și consacrare. Erau, cum spun, salvarea mea zilnică.

Printre colegii mei de studenție din anii mai mari distingeam un tânăr mărunț, elegant, cu un vag aer de timiditate, a cărui privire era ascunsă după ramele groase ale ochelarilor. Era Dan Cristea, student în ultimul an și totodată critic literar la începutul consacrării. Debutase la *Contemporanul* cu o rubrică oferită de profesorul George Ivașcu, director al revistei de cultură cu deschidere spre libertatea cuvântului, într-o Românie în care represiunea

Ioana Diaconescu, Ana Blandiana, Gabriel Dimisianu, Dan Cristea

intelectualilor avea, curând, să atingă cote de negândit... Profesorul îi oferise o rubrică în cunoscuta revistă încă din 1964, așa cum procedase și în 1962 cu Nicolae Manolescu. Începând de atunci, Dan Cristea și-a construit o impresionantă carieră literară; portretul lui de tinerețe și maturitate se desenează compact, într-o viață dedicată scrisului, preocupare care l-a urmărit încă din anii cei mai tineri.

O fotografie din vremea studiilor noastre universitare: în fața catedrei din Afișteatrul „Alexandru Odobescu“, în picioare, de-a dreapta și de-a stânga mea, Miron Radu Paraschivescu și Dan Cristea. Zâmbim toți trei ca la un semn; e un zâmbet amestecat cu tristețe, un zâmbet comun, în ciuda deosebirilor fundamentale dintre cei trei protagoniști. Nu îmi mai aduc aminte ocazia cu care fusese invitat la Universitate poetul *Cânticelor țigănești*. Poate la una dintre ședințele Cenalului Universitar Junimea?

Ca susținător al literaturii noi, consacrate, îmi aduc aminte de un Dan Cristea neliniștit, frământat despre ce urma să scrie în cronicile sale de întâmpinare și apoi atent la susținerea poezilor, nu puțini, ai generațiilor anilor '70 și '80, după descătușarea poeziei din clișeele proletcultiste.

Scrisul lui cu analize dedicate, dar ponderate putea fi recunoscut de la primele rânduri. A scris enorm întru promovarea noii literaturi, chinuit de dileme, poate de amânări uneori excesive, poate din dorința obsesivă de a nu greși judecățile de valoare. Așa l-am cunoscut: preocupat de actul de a scrie ca de unul dintre timpii propriei respirații. Pasionat de literatură, a fost, până la plecarea din România, prezent în publicațiile de cultură ale timpului, un promotor al literaturii, lucrare pentru care îi rămânem recunoscători.

Liniile acestui desen le vreau precise. Îi datorez sinceritate lui Dan Cristea, zecilor de ani ai unei prietenii literare despre care pot spune acum, după plecarea lui din viață, că a fost esențială în cunoașterea lui.

De aceea aș zice că târziu, mult mai târziu, nu i-am mai regăsit vivacitatea și spiritul ardent, cunoscut cândva. Melancolic, ca și cum trecuse marea unei mari aventuri dezamăgitoare din care nu se mai putea recupera, parcă rămăsese numai conturul lui Dan Cristea cel de demult, acela pentru care pasiunea scrisului și obsesia îndeplinirii lui ca datorie nu dispărușeră. Privirea nu-i mai percute prin lentilele ochelarilor la care, de altfel, treptat, renunțase, dezvelind pleoape ostenite. Poate că sperase prea mult de la lumea la care visase, cu toată reușita redutabilelor rezultate în domeniul universitar și literar, pentru ca, apoi, nici imaginea schimbării de *acasă* să nu-l entuziasmeze ca aceea pe care și-o proiectase.

Nu am crezut, atunci când a primit unele funcții la revenirea în țară, cum nu cred nici astăzi, că era făcut pentru ele. Fire de poet, mai degrabă atras de gustul unic al libertății, având parcă mai mult decât noi toți *nevoia de timp*, părea că întârzie prea mult scrisul, când, de fapt, frământările lui, odată cu anii, poate că sporiseră și îl chinuiau și mai mult. Părea o delăsare, o tristețe.

În fond, rămăsese un visător și un dedicat creator de literatură, pe care melancolia îl apăsa. Amânările sporeau și pot da mărturie că schimbarea nu i-a priit. Scorpion, zodie de apă, retrasă adesea și în subteran, viețuia după mișcările *apei* în care a trăit, pe ale cărei valuri a fost nevoit să supraviețuiască. O mișcare indusă, o vreme, parcă nu proprie voinței lui eliberatoare.

A trecut un an de când plecat, cine știe unde, poate pe un țărm unde așteaptă revenirea în apele unei senine mări, fără asuprirea unui timp limitat care l-a urmărit toată viața.

Cu Dan Cristea, pe malul lacului

EMIL LUNGEANU

Dan Cristea se numără printre acei trecători prin lume a căror plecare lasă în urmă un gol cu contur inconfundabil, parcă decupat cu precizie chirurgicală dintr-o fotografie de grup. Absențele de acest fel, adevărat sistem de semnalizare negativă, sar în ochi cu stridența unor anomalii. Dacă dintr-o cabină de lift lipsește butonul etajului 13, înseamnă că ai urcat într-un zgârie-nori american. Dacă dintr-o revistă lipsește semnătura lui Dan Cristea la pagina 3, înseamnă că ai deschis *Luceafărul de dimineață*.

Iată trecut deja – hoțeste – un an întreg de la plecarea lui. De necrezut. Dar parcă restul e mai puțin neverosimil? Cum s-a ajuns, de fapt, până aici? Nu mi-aș fi imaginat că voi lucra vreodată în aceeași redacție cu el. Nu mi-aș fi imaginat că voi lucra vreodată în aceeași redacție fără el.

De altfel, nici spațiul nu e o provocare mai mică decât timpul. Oricât eram eu de obișnuit deja cu înghesuiala, ca tot omul venit din munți (munții de cărți ai Bibliotecii Metropolitane și movilele de-acasă), boema micuțului birou al lui Dan Cristea te întâmpina adesea cu un pitoresc ce nu te putea lăsa indiferent. Față de îmbulzeala sufocantă a oaspeților săi, până și un navetist călare pe acoperișul unui tren din Bangladesh face figură de maharajah purtat pe spinarea unui elefant. În schimb, inima amfitrionului era încăpătoare pentru toți, iar confortul ăsta probabil le dădea multora plăcuta senzație a unor protejați, asemeni remorelor rechinului („caracuda“ a prins-o deja Răzvan Voncu), dacă nu chiar iluzia că șansa de a te afla în preajma „ultimului mohican“ al criticii de actualitate, sistematice i-ar putea cumva turmenta judecățile axiologice. Canci! Probitatea rămâne fără doar și poate cel dintâi dintre meritele profesionale ce l-au consacrat, iar dacă îi cauți rădăcinile în *Arcadia imaginară* sau pe urmele *Cailor lui Ahile* – vezi binecunoscutul său elenocentrism afectiv – ajungi hăt, până la statuia de odinioară a lui Zeus Horkios, în fața căreia arbitrii întrecerilor olimpice sau istmice jurau solemn pe măruntaiele unui mistreț că nu se vor lăsa năimiți.

Altminteri indulgent cu păcatele echipajului său, flexibil și conciliant, lipsit de morgă academică și agreabil, căpitanul *Luceafărului* a fost cel dintâi din cartea mea de muncă, după atâția căpiați, alde Ahab sau Hook, sub comanda căruia am navigat cu plăcere și relaxat, pe potriva balamalelor deja șubrede, oricât te-ar fi îngrijorat imprudențele nonșalanței în stil E. J. Smith. Privilegiul de a fi fost luat la bord a însemnat, pe scara mea de valori, aproape un echivalent al salvării dintr-un naufragiu sau al unei adopții pentru care nu vei putea fi niciodată recunoscător îndeajuns. Unde mai pui risipa de menajamente pe care, culmea, tot el o făcea de fiecare dată când avea vreo rugămintă personală, tatonându-mă precaut întocmai cum îi era și scrisul, tardigrad, cu o sumedenie de modalizatori și incidente metodic încadrate între virgule, ca o sintaxă coborâtă în serpentine cu frâna călcată la tot pasul.

Așa se întâmplase bunăoară când m-a rugat să reprezint redacția la Iași, pentru primirea premiului *Convorbirilor* acordat revistei noastre, cinste ce m-a bucurat mai abtitor decât un premiu personal, sau când am fost desemnat pentru interviul *Luceafărului* luat aniversatului „optzecist“ Nicolae Manolescu, adică în postura diavolului care-L lua la întrebări pe Dumnezeu.

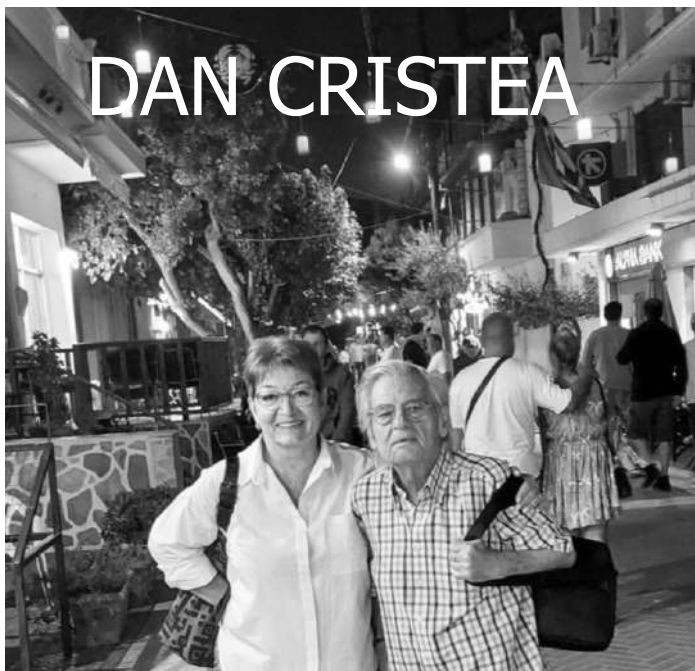
Odată, m-a rugat să-i caut la Nisa o carte recentă de critică franceză, iar când i-am adus-o, a mâncat-o pe nerăsuflăte, fericit să găsească în ea tocmai argumentarea unor texte proprii aflate în lucru. Nu mai puțin m-am bucurat și eu să-i fiu de folos la restructurarea *Noilor cronici de la Snagov* chiar „la locul faptei“, în micul său paradis de lângă lac, a cărui frecventare în ultimii ani mi-a dat ocazia de a-l înțelege mai bine. Tot acolo, din păcate, mi-a fost dat să-i văd și infernul ultimului ajun de An Nou, imposibil de descris. În ciuda durerilor, nu se mai lăsa cu niciun chip întors la Fundeni, un *déjà vu* al „evadării“ de la MedLife Medical Park după operațiile suferite acolo cu câțiva ani în urmă. El își avea ancora aici, la malul lacului, și basta! L-am mai revăzut abia pe 10 aprilie, cu puțin înaintea deznodământului, inert sub perfuziile cu Propofol. Deși era deja departe, când a trebuit să ies din A.T.I., mi-a dat un semn aproape imperceptibil că m-ar fi auzit totuși vorbindu-i la ureche. *Ignorabimus...*

Nu, Dan Cristea nu ne-a părăsit, ci doar s-a întors acasă, la grădina lui cu chioșc și la cărțile de care era atât de legat, pe malul lacului unde încolțește poezia printre plauri. Ne așteaptă iarăși acolo, să mai tăcem împreună, bucurându-ne de întâlnirea noastră sub același soare.

EVOCARE - DAN CRISTEA

Pagini de jurnal

EVELYNE CROITORU

Cu Dan Cristea am avut lungi convorbiri literare, cu mult înainte de călătoria în Grecia, dar ea, vacanța aceea, cu noi trei seara, la un pahar de vorbă pe terasă, pe acorduri de bouzouki, depășind firul poeziei, acea săptămână cu soare și ploaie îmi va rămâne în suflet pentru totdeauna.

Vreau să-l păstrez în memorie pe acel Dan Cristea vesel, zâmbitor, fericit, dansând Sirtaki la Pergola Snagovului și povestind despre *Noile cronici de la Snagov* la care lucra...

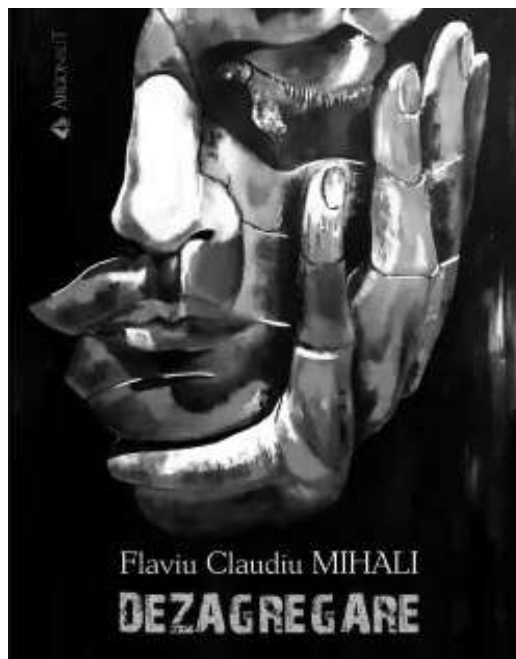
Memoria mea va păstra, de asemenea, chipul și glasul criticului literar, atunci, director al revistei *Luceafărul de dimineață*, pe care l-am invitat în emisiunea *Văzul inimii*. Am dialogat cu Dan Cristea despre „filtrele literaturii române”, despre rolul revistelor literare, despre literatura balcanică, despre drumul către performanță în poezie, despre tendințele din literatura contemporană...

Am notat într-un jurnal multe dintre observațiile sale; atașamentele sale la zonele în care literatura își dă măsura înălțimii mi-au atras atenția în mod special și am dezvoltat în mai multe rânduri acest subiect. Organizarea interioară a unei opere, organizare în care primează elevația sufletească, armonia, respingerea oricăror stridențe, conștiința vie și responsabilă – acestea au fost temele preferate de exeget.

Despre poet, Dan Cristea opinia că acesta trebuie să-și provoace încontinuu talentul, să fie conștient de el. Formula artistică adoptată trebuie să se integreze în sine și, deopotrivă, în unitatea lumii: poetul să-și asume curajos propriul demers, cel care va măsura cândva valoarea operei sale. Experiența specifică a fiecărui volum de poezie îi oferă autorului său prezumția anticipativă a următoarei opere, primele volume pot fi considerate prospecții ale viitoarelor, se poate considera că autorul își prefigurează viitorul literar. *Acordul afectiv* – expresia folosită de Dan Cristea – este o evadare dintr-o realitate aridă, o modalitate de a contopi emoția cu o necesară protecție împotriva neliniștilor, a inadvertențelor... o așezare în planul senzațiilor, al sentimentelor. Este necesar de asumat o opțiune pentru un spațiu, unul cunoscut și aprofundat (am dialogat aici mult despre poezia simbolistă), de armonizat și de dezvoltat vibrația implicită a ideilor, a trăirilor, de trecut prin filtrele cunoașterii, nu în ultimul rând al cunoașterii de sine, de explorat spațiul conștiinței creatoare.

Dan Cristea, de o generozitate sufletească specială, subsumabilă temperamentului său, investind răbdare și seriozitate, atât în lectură cât și în conversația directă, mi-a prilejuit un climat spiritual corespunzător unor afinități în care teme fundamentale s-au clarificat. Despre cronică literară abordată de poeți am avut mai multe convorbiri. Dan Cristea accepta posibilitatea ca poetul cronicar să poată defini *fizionomia lăuntrică* a poemelor analizate, proiectul uman pe care-l exprimă limbajul poetic, cu condiția *revelării esteticului*, aceasta fiind fundamentul criticii. Deschiderea estetică trebuie să fie, în opinia lui Dan Cristea, unul dintre elementele centrale ale cronicii literare; cu alte cuvinte, exegeza literară trebuie să aducă elementul *trăire* din creația literară supusă discuției. Terenul preferințelor se așază, desigur, în albia propriului fluviu poetic atunci când cronicarul este poet, dar întotdeauna el trebuie să conștientizeze că fiecare cuvânt al său constituie, de fapt, angajarea sa profundă, responsabilă.

Acestea sunt doar câteva pagini dintr-un jurnal pe care i l-am dedicat criticului literar Dan Cristea, un om care m-a onorat cu prietenia sa și despre care un alt critic literar scria că este un „alergător de cursă lungă cu un parcurs academic, încununat cu un doctorat în Statele Unite ale Americii [...], mai degrabă destinat criticii «fine» decât «tranșelor» întâmpinării. O prezență neîntreruptă în cronică literară, în ultimele trei decenii [...], unul dintre principalele «filtre» periodice ale valorilor contemporane.” (Răzvan Voncu, *România literară*, nr. 51-52/2022)

Noptile fricii

ANDREA H. HEDEȘ

▲ flat la cea de-a treia carte de poezie, după ce a mai publicat *Păsările n-au nevoie de credință* în 2001 și *Gânduri sfâșiate de timp* în 2022, Flaviu Claudiu Mihali pare că s-a hotărât să meargă mai departe pe calea regală a poeziei: volumul *Dezagregare*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2024, cu ilustrații de Stelian Blagoslov. Există un fir negru ce trece dintr-o carte în alta, la acest tânăr poet, o tulburătoare, constantă angoasă. Lumile sale stau sub semnul întunericului și al distrugerii. În cartea pe care o comentăm, „sfâșierile” au devenit „dezagregări”, întunericul a devenit noapte adâncă. Cu o voce mai profundă, cu notele personale accentuate, cu o siguranță dublată de entuziasm stăpânit, așa se prezintă Flaviu Claudiu Mihali în noua sa carte, *Dezagregare*. Lumea din această carte ne-a amintit de Psalmul 137: „La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion. În sălcii, în mijlocul lor, am atârnat harpele noastre.” Parafrazând, pe malul Săsarului a șezut și-a plâns poetul, cu harpa modernă, probabil un laptop, „atârnat” de un cablu conectat la priza de perete, cu gândul la o lume care nu mai e, care poate a fost sau doar ar fi putut să fie. O lume, desigur, mai bună, mai apropiată de ideal, pe care nu o „rostește” în niciunul dintre versuri, ci doar o sugerează, lăsându-i cititorului subtil plăcerea urmării unei Fete Morgana care poate vindeca cea mai adâncă noapte, prezentul. Există o conștiință puternică a binelui și a răului la Flaviu Claudiu Mihali. Aceasta structurează lumea în alb și negru, iar poetul, care simte enorm și vede monstruos, creionează o hartă a părții întunecate a lumii. O geografie a întunericului conturată liric ne dezvăluie o lume căzută. Această cădere nu e doar simbolică. Ea este resimțită la toate nivelurile ca un fapt concret, violent și transformat în versuri ce etalează o întreagă familie de sensuri. Lumea lui Flaviu Claudiu Mihali este caracterizată/ descrisă de cuvinte precum: de structurare, fracturare, dezagregare, defragmentare, descompunere, destrămare, puzzle defect, zdrobit, risipit, bucăți, linii frânte, descârnate, fărâme... La fel ca în clasicul simbol *yin* și *yang*, în lumea dezagregată există și sâmburele de lumină. În incandescența acestuia, descoperim dragostea și semne ale păcii, ale echilibrului: marea și cerul cu albastrul și serenitatea lor, delfinii și pescărușii ca metafore pentru speranță și inocență.

În această lume a umbrei se duce o luptă, un război pe care, deși poetul nu îl numește astfel, îl bănuim a fi unul spiritual. Marea bătălie se dă pentru ființa umană, pentru sufletul acesteia. Este interesantă viziunea contemporană, modelată de mărcile tehnologice sub imperiul – sau în imperiul cărora trăiește omul de astăzi – asupra a ceea ce înseamnă astăzi omul. Poezia lui Flaviu Claudiu Mihali este una de rezistență la disoluție. Este o poezie palimpsest pe care se scrie, se rescrie ideea de om în straturi, fețe, ciorne supra-scrise.

La fel ca în *Matrix*, poetul luptă cu ajutorul Cuvântului într-o lume a formelor de întuneric, în care oamenii nu sunt decât „furnici citadine/ cu simțuri anesteziate”, luptă pentru a reda sufletului lucrurile care îi aduc lumina: poezia, povestea, cuvântul, cultura, dragostea. Acestea sunt cele care umanizează omul căzut în biologic, într-o existență legată de virtual, de artificial, de iluzorii, lipsită de orizont prin refuzarea accesului la cunoaștere. Poeziile lui Flaviu Claudiu Mihali devin lecții de zbor. Acestea sunt invitații la amintirea idealurilor. Aripile, păsările, fluturii, îngerii sunt tot atâtea elemente declanșatoare ale amintirii unui paradis pierdut, înțeles aici ca viață firească, iar poetul un bard care cântă zadarnic în pustia lumii contemporane este pregnant: „poezii rătăciți în iadul din jur/ agățați de lumi ce nu mai există/ scriu cu unghii versete”. Existența devine „recviem pentru poezii rătăciți”.

Poezia îmbracă aspectul notației, „insecte rătăcite/ pe pânze de păienjeni/ așteptăm neștiutori/ neurotoxina să-și facă efectul”. Mai ornată decât cea a altor tineri poeți, poezia lui Flaviu Claudiu Mihali e scrisă în versuri albe, împodobite cu metafore cuminți: dantela de iluzii, pleoapele grele de piatră, ocean de senin. Personificarea e și ea lipsită de stridențe: frunze... cerșind, nemărginirea strălucește, timpul fuge. Ca și în cazul altor poezii contemporane, frumusețea și greutatea, puterea liricii vine din forța ideilor, a convingerilor puse în versuri aparent simplu și direct, dar presupunând un meșteșug aparte, stăpânit de tânără generație. În mijlocul acesteia, Flaviu Claudiu Mihali este un poet al liniilor frânte și al întunericului.

Talentul la cenaclu

RĂZVAN VONCU

Încep cu o crasă banalitate: cenaclurile literare au jucat un rol enorm în cultura și chiar în societatea românească.

Junimea a furnizat primul critic și primul canon literar de valoare (universală, zicem noi), cu cenaclul revistei „Literatorul” a început modernitatea, cu „Sburătorul”, modernismul, la Cenaclul „Nicolae Labiș” s-au afirmat primii șaizecești – care, la începutul anilor 1960, au spart idolii falși ai realismului socialist –, iar Cenaclul de Luni și Cenaclul „Junimea” au strecurat, pe sub ușa ceaușismului dominant, postmodernismul. Toate aceste grupări literare – chiar și cea patronată de Alexandru Macedonski, marginală social – au avut însemnătate dincolo de marginile literaturii. Junimismul a dat coloană vertebrală politicii conservatoare, contribuind decisiv la consolidarea României moderne. Sincronismul lovinescian, afirmat întâi în literatură, a devenit „locomotiva” dezvoltării interbelice. Generația șaizececi a restabilit în mare măsură reperele tradiției tulburate de stalinism, iar optzecismul literar a devenit, subteran, un curent de refuz al comunismului sub toate aspectele.

Dar astăzi? Mai există cenacluri literare și, dacă da, cât sunt de relevante? Și, mai ales, ce poate și ce trebuie să aștepte un scriitor de la un cenaclu literar, în epoca internetului și a mediilor de socializare?

Trebuie spus, mai întâi, că o anumită împrejurare, de natură politică, și-a pus amprenta asupra ultimelor două mari cenacluri din perioada comunistă și, implicit, a ideii de cenaclu cu care operăm azi. Dificultățile tot mai mari de publicare de care se loveau scriitorii tineri (debuturile obligatoriu colective, amânările prelungite ale volumelor și mai ales cenzura aberantă) au făcut ca atât Cenaclul de Luni, condus de Nicolae Manolescu, cât și Cenaclul „Junimea”, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, să devină mai mult decât niște instituții de formare literară. Pe lângă valențele de „laborator de creație colectiv” și de „comunitate interpretativă” (cum spune Cosmin Ciotloș, parafrazând o formulă a lui Stanley Fish, în cartea sa de referință *Cenaclul de Luni. Viața și opera*, din 2021), cenaclurile au devenit și niște succedaneu de spațiu literar liber, deși erau și ele aflate sub urmărirea „organelor”. Cu ajutorul criticilor care le conduceau – cărora trebuie să li-l adăugăm pe Eugen Simion și, în general, echipa de la „România literară” –, literatura creată în atmosfera celor două cenacluri, liberă de cenzură, s-a impus și pe piața literară oficială, cel puțin pentru publicul specializat.

Cenaclul s-a văzut, astfel, investit cu calitatea (reziduală până atunci) de instrument de promovare colectivă. Justificată atunci, această calitate avea să devină un defect și un impediment în condițiile de după 1989, când libertatea de exprimare și posibilitățile nelimitate de publicare pe care le oferă spațiul virtual nu mai justifică asaltul în grup – sau, mai exact spus, în haită – asupra circuitelor de validare.

Să mai facem o observație înainte de a aborda condiția cenaclului literar, azi. Aproape toate cenaclurile importante din istoria literaturii române au fost conduse de critici de anvergură. Titu Maiorescu la Ju-

nimea, E. Lovinescu la „Sburătorul”, Nicolae Manolescu la Cenaclul de Luni, Ov. S. Crohmălniceanu la Cenaclul „Junimea” sau Mircea Martin la Universitas au reprezentat garanția – inclusiv de ordin moral – a echilibrului între creație și evaluarea ei profesionistă, contribuind decisiv la formarea scriitorilor participanți. Criticul, mai ales atunci când este și profesor de literatură, poate fi un partener vital pentru scriitorul aflat în faza transformării talentului nativ într-o vocație lucid asumată și practică.

Fără pretenția de a fi cunoscut toate cenaclurile apărute în România după 1989 (dar cu certitudinea de a le fi inventariat, totuși, pe cele mai importante), aș spune că o primă caracteristică a lor a fost tocmai absența criticilor. Unele au fost și sunt conduse de poeți, altele, mai puține, de prozatori, multe sunt organizate și coordonate chiar de debutanții înșiși. Când au fost – rareori! – conduse de un critic, din nu știu ce nepotrivire de așteptări a fost vorba de un critic de tip Marin Mincu, adică de raftul al doilea, agresiv și resentimentar, lipsit de echilibrul, cunoașterea și autoritatea necesare îndrumării unor tineri scriitori.

Pe undeva, era firesc să se întâmple așa. Libertatea de exprimare garantează oricui dreptul de a se manifesta după cum crede, atâta timp cât respectă legile țării, iar mediul virtual îl dispensează adesea și de această condiționare. A crescut, de asemenea, viteza medie a tuturor proceselor sociale: ideea că, pentru a deveni cu adevărat scriitor, ai nevoie de un lung interval de formare, în care să „furi” meseria, pare tot mai desuetă. Toți își doresc, cum spuneam într-un articol anterior, să fie recunoscuți ca scriitori – dacă se poate, chiar ca mari scriitori – încă de la debut și fără nicio legătură cu conținutul propriu-zis al creației lor. Nu mai există niciun motiv să înveți să fii scriitor, când poți să te proclami singur, pe pagina ta de Facebook sau pe blog.

După 1989 a mai intervenit ceva. Dispărând dependența literaturii de „linia” partidului, am intrat într-o perioadă în care nu mai există un cod literar și numai unul, ci coexistă mai multe, în acest amalgam postmodern care e literatura de azi. Cenaclul nu mai formează, pe cale de consecință, o generație de creație, ci numai scriitori individuali.

Rezultatul acestor transformări de mentalitate asupra cenaclului a fost, însă, restrângerea acțiunii sale la promovarea de grup/ în grup. Căci, dacă acțiunea lui formativă se diminuează – în unele cazuri, devenind de-a dreptul distructivă pentru talentul lipsit de modele –, iar evaluarea critică iese din sfera profesionalismului și intră în cea a amatorismului, cenaclul literar nu mai rămâne decât un cerc de adulare reciprocă. Sau o falangă cu care componenții, pe deasupra diferențelor și rivalităților interne, încearcă să spargă citadela receptării.

Nu vreau să mă întorc, firește, la distincția netă pe care Maiorescu o făcea în *Poeți și critici* (1886) și care este valabilă numai în plan teoretic: în practică, există, mai ales în ultimele decenii, câțiva poeți care sunt și foarte buni critici literari. Însă, la cele câteva cenacluri relevante la care oficiile de conducător le

face un poet, nu de acei poeți care sunt și buni critici e vorba. Am participat de câteva ori, în trecut, la asemenea ședințe: mi-a fost rușine de analizele, comentariile și consiliile oferite de unii conducători tinerilor și mai puțin tinerilor aspiranți la gloria literară. Cenaclul literar lipsit de un reper critic puternic nu are cum să producă scriitori valoroși, altfel decât din întâmplare.

Consecința reducerii cenaclului la o instituție de promovare e vizibilă la nivelul literaturii care se scrie în cadrul lor – și se revarsă, uneori însoțită de recomandarea conducătorului, în paginile virtuale, în reviste și chiar în cărți –, dar și la cel al vieții literare curente. Ca să-l parafrazez pe Mircea Cărtărescu dintr-un articol mai vechi, reacția împotriva receptării critice profesionale, pe criterii estetice, este coordonată principală a vieții literare din ultimele două decenii. Cenaclul/ cercul/ asociația de amatori (pardon!, de „independenți”) este unul dintre instrumentele acestei reacții de opoziție față de acțiunea criticii.

Mai poate fi, totuși, cenaclul literar instituția importantă care a fost odinioară?

În opinia mea, nu. Cel puțin pe termen scurt și mediu, niciun cenaclu nu ar mai putea juca rolul pe care l-au jucat ilustrele predecesoare, cu o sută sau cu cincizeci de ani în urmă. Literatura este o artă care se produce și se consumă în singurătate, în pofida momentelor în care pe textul autorului poate interveni și o altă opinie, iar interpretarea cititorului intră și ea în contact cu o alta. Până la urmă, se scrie și se citește numai individual (excepțiile confirmă regula). Mediul virtual accentuează, sub pretextul „socializării”, această solitudine a scriitorului/ cititorului, dispensându-l totodată de imperativul de a se adresa unei reviste sau unei edituri, spre a-și vedea creația publicată. Las la o parte, pentru moment, observația că moartea „civilizației Gutenberg” nu e deloc sigură și că dispariția tiparului caracterizează mai ales statele cu un grad scăzut de civilizație. Dacă, spre a-și vedea textul publicat, autorul nu mai are nevoie de opinia altcuiva – redacția unei reviste, redactorul de carte –, din acel moment ideea că verificarea stadiului de realizare a unei lucrări este necesară și utilă dispăre și ea.

În fond, mulți iau „like”-ul din josul unei pagini virtuale drept o judecată de valoare (deși nu e decât una de gust, cel mult, iar cel mai adesea, nici atât). De ce nu ar lua cele câteva rânduri de comentariu drept o opinie critică? Cât timp pe pagina virtuală poți fi cine vrei, nu neapărat cel care ești, cineva se poate pretinde și critic, nu numai poet sau prozator. Paginile mediilor de socializare devin, fără mare efort, niște simulacre ale ideii de cenaclu literar, cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de ședințele cenaclurilor adevărate, totul durează numai câteva secunde și nimeni nu mai urmărește dacă recomandările au fost sau nu urmate.

Alexia Plăcintă este studentă în anul I la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, la Facultatea de Litere, și membră a Casei de Poezie „Light of Ink”. S-a ocupat cu moderarea Serilor de Poezie. Cel mai recent premiu obținut este Marele Premiu „Nicolae Labiș” din 2024.

A publicat în reviste și pe platforme culturale precum *Tomis*, *O mie de semne*, *Noise Poetry*.

Atelier de lucru în simțurile tale

reanimarea
amintirilor tale neoriginale
izbesc pereții cavernoși
trasează începutul
distanța dintre
cerurile noastre
nu este exactă
ritmuri în greață
lipsește frenezia scrisului
libertatea spațiilor închise
fiecare își trăiește naturalețea
o durere sau starea de a fi
mai aproape nu ne facem griji
pentru omul de mâine căutăm
sub gânduri ca sub rădăcini uscate

Întinderea morții pe margine

afișarea neuronilor
nescalpați
de principii morale
fântână interminabilă
în resursele consumate
ale pământului
similitudini grețoase
între boli adiacente și stare de stat
rugăciunea străbate
membranele tale hipersensibile
poți să mori încă o dată

În toate sticlele vei pune flori

ziua a trecut
cu toate
durerile ei oblice
un poem citit pe diagonală
sunetul spart al ultimei
conversații ne aduce mai aproape
e ceva atât de uman în felul

în care zdrobești de masă
cu mâini precoce
răbdarea
condamn
începuturile în extensie
pudoarea gesturilor
îmblânzirea
lucrurile firești
ne înspăimântă

Claritatea imaginilor închipuite

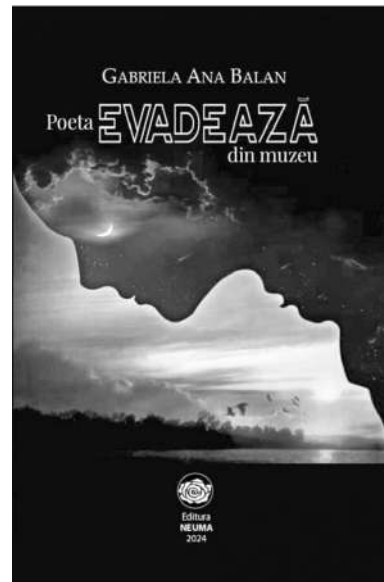
prinsul de propria carne
puncte de siguranță
dezasamblarea controlată
reprezentările
mijloace de ambiguitate
învățăm comunicarea
primară
vindecarea ca o dereglare
frumusețe acoperită
dezastrul din care ne
tragem trăsăturile definitorii
lăsăm să se coacă
prosperitatea excesul
mediocritatea
și cuminenția
ultimelor mișcări

Date limită

schematic dezvoltăm
compoziția chimică a
creierului în solitudine
așteptăm deziluzia
rolul blândeții
în rutina zilnică
climatul emoțional
acrobație fără plasă
de salvare în spațiul
dintre așteptări și realitate
plastica gesturilor
deciziile în vinovăție
redresarea

Ploaia poeziei stinge rugul uitării

SIMONA -
GRAZIA DIMA

Volumul *Poeta evadează din muzeu* (Editura Neuma, 2024), scris cu sinceritate și naturalețe, probează experiența scriitoricească a autorului, Gabriela Ana Balan. Natura pasională a poetei impresionează plăcut prin conversația ei într-o devotată slujire a poeziei, mereu amintită ca un crez suprem. Sonul acesta devoțional este rar întâlnit la poezii de astăzi. Pentru Gabriela Ana Balan, a te dedica poeziei nu este un fapt minor și nici unul exclusiv scriptic, ci o realitate fondatoare, cu încărcătură sacră și impact esențial pentru întreaga omenire. Ea se înconjoară textual, cu tandrețe și cu o puternică aspirație idealistă, de prezențele, constant readuse în memorie, ale marilor creatori din trecut. Le citează operele în strânsă legătură cu cele contemporane, nu dintr-o pornire orgolioasă, ci doar amintind continuitatea lirismului din toate timpurile, ideea că arta le îmbrățișează generos. Și, din fericire, poeta își clamează cu înflăcărare idealul fără stridențe sau exces de solemnitate. În viziunea ei, o lume eșuată ar fi una opacă la poezie. Spre a contracara criza deja înfiripată, ea își proclamă misiunea de herald al poemului, de vestitor al său în lumea alienată, retrasă mereu mai departe de uman, până la a-și exila poezii într-un muzeu – desigur, un loc al inumanității, unde ei sunt ruși de contactul cu viața reală și ostracizați în chip tragic. Tocmai din zona terifiantă a insensibilității, devenită, pe nesimțite, un muzeu al figurilor de ceară, „o poetă vie” trebuie neapărat să scape, după ce a demascat fără echivoc starea de urgență: „nu vreau să mi se usuce inima/ sub praful de muzeu” (*Rebela din muzeu*).

Sunt de reținut arderea, efervescența și optimismul unei poete care, spre deosebire de alții, nu e blazată, nu și-a pierdut încrederea în cuvânt. Rostirea ei este cel mai adesea cuceritoare prin spontaneitate, prin încrederea totală, până la abandonul de sine, în vocația scrisului, dar mai ales în trăirea trup și suflet a poeziei. De aceea se înscrie într-un maraton tensionat, în încercarea de a se sustrage extincției mute, atotnivelatoare. Întrevedem în versurile poetei o nuanță orfică, sugerată de coborârea ireversibilă, de neoprit, pe tărâmul salvator al lirismului: „dacă m-aș întoarce, m-ar ajunge din urmă/ criza mondială de hârtie/ lipsa de cerneală din călimară/ ideile mele de acum m-ar sfâșia/ ca un balaur cu nouă capete” (*Dacă m-aș întoarce, primul gând ar fi*). Detectăm și o semnificativă dublare: eul uman este mereu surclasat de cel liric, adevărat și mult mai puternic. Această a doua versiune a personalității vindecă rănilor celei dintâi și îi înalță sensul – din lumesc în spiritual. O altă formă de luptă a poetei cu progresiva reificare se reflectă în limbajul colocvial, adesea plin de vocabule apoetice, referitoare la computere sau, de pildă, la aparatele de taxat din magazine. Utilizarea lor, un pariu ușor riscant, ar putea reduce din expresivitate, dacă nu ar fi pusă de poetă în slujba unor „demonstrații” exclusiv lirice: „trebuie să îmi asigur existența în zile/ care vor veni ruginite/ altfel voi avea trista soartă a casieritei/ de la mall voi privi clienții cum fac mătâni/ în fața unui robot infernal încercând/ să își scaneze singuri/ bonul fiscal”. Versurile finale, însă, readuc emoția intensă, exclamația irepresibilă, proprie poeticului necontrafăcut: „Amin! Să nu cădem noi astăzi în ispita/ unui Dumnezeu virtual!” (*Altă nouă ordine mondială*). Uneori, rostirea dă senzația spunerii dintr-o suflare, nu întotdeauna elanurile entuziaste generează poeme integrale reușite, ci și texte ce reclamă încă un plus de șlefuire, dar există destule texte rotunde în volum, pline de dramatism, de simplitatea unui lirism oracular: „Ce cântec trist șoptește muza/ poezia va deveni/ piesă de muzeu/ cărțile vor purta etichete nu/ atingei exponatele// vom plăti bilet să vedem/ o poetă împăiată la intrare/ un poet de ceară printre rafturi/ și câteva cărți smulse din foc// cărți arse pe rugul uitării/ să nu rămână niciun bob de cenușă/ din care ar putea renaște/ dacă nu ne trezim/ să citim” (*Muzeul poeziei*).

Pentru Gabriela Ana Balan, un foc atroce, inchizitorial îl reprezintă uitarea, insidios instalată; situația, de netolerat, solicită o intervenție hotărâtă, în scopul de a instaura prin poezie o viață diafană și fluidă, asemenea unei ploii de vară: „rostul zilei de mâine/ este să mă trezesc cu încă o noapte mai tânără” (*Poezia care nu spune o poveste nu primește ambrozie*). O asemenea ploaie ar stinge, spune ea, rugul maleficei uitări. Versurile Gabrielei Ana Balan învederează zăbaterile de conștiință ale unei poete autentice, rebelă numai față de convențiile devitalizate.

Trinitatea

DAN STANCA

In general, în viață, fie lungă ori scurtă, ne săturăm cam de toate. Ne săturăm de cărți, de plimbări, de călătorii, de spectacole și de sport, de discuții care bat apa-n piuă, cam de tot. Dar trei lucruri rămân vii în noi până la moarte. Care sunt acestea? Dragostea, băutura și rugăciunea. Ele formează piatra triunghiulară fără de care viața nu ar mai fi viață. Indiferent de anii pe care-i ai, ele te țin în picioare și nu te lasă absorbit de demonul lehamitei. Deși la o primă vedere par să nu aibă nicio legătură una cu cealaltă (mai ales că un om credincios se simte oripilat în fața unei asemenea asocieri între băutura și rugăciune), sunt extrem de înrudite. De unde pleacă neverosimila înrudire? Din faptul că toate trei, sfântă și hulită trinitate, pun la maximă încercare limitele umanului. Prin aceea că nu putem renunța la niciuna dintre ele, dovedim ceva foarte simplu. Nu suntem limitați pentru că în sufletul nostru se dă o luptă permanentă cu limita. Domnul Gabriel Liiceanu, care a scris despre peratologie, citind, dar evident că nu citește așa ceva, poate zâmbi pe sub mustață. Dar subconștientul domniei sale știe foarte bine ce înseamnă limita, ce barieră uriașă ne pune în cale și ce eforturi formidabile face omul pentru a o învinge. E, până la urmă, limpede ca lumina zilei. Nu ne săturăm de respectiva trinitate, fiindcă doar ea ne ajută să fim mai mult decât suntem. Altfel, viața eșuează în banalitate, în stereotipie, cum am spus, diavolul vigilent al plictiselii sau al lehamitei ne acaparează și ajungem niște marionete pe care le manevrează după placul său. Dar în clipa în care avem intuiția faptului că ne putem depăși, că putem învinge limita, că aspirăm nelimitatul, ei bine, în acea clipă, diavolul nu mai are asupra noastră nicio putere. Să fim bine înțeleși. Și învingerea limitelor presupune riscuri colosale. De aceea, uneori e mult mai avantajos să fii limitat, să stai sub obroc, să nu scoți nasul de sub acoperământul pravilei, așa e mai bine, dar, evident, nu ai mai fi om. Miza vieții e conținută tocmai în sâmburele atomic din creier. Acolo are loc fiziunea care dă măsura supraumanului. Altfel de ce ne-am născut, de ce am venit pe lume, de ce ne-au mai făcut părinții? De ce? Specia înseamnă evoluție pe orizontală, dar cu verticala ce facem? Am uitat-o? O ignorăm? Considerăm că e doar o chestiune de ordin cultural? Dacă așa gândim, înseamnă că minimalizăm gândirea. Iubirea, băutura și rugăciunea sunt cele trei arme pe care le-a folosit și Făt-Frumos în basme pentru a se lupta cu zmeii. Dar zmeul nu e diavol, asta trebuie reținut. Zmeul are o putere neobișnuită pe care trebuie s-o stăpânim și chiar să ne-o însușim. Omul, când iubește, se uită pe sine. În fond, chiar asta-i iubirea. Să te uiți pe tine însuși, să nu-ți mai pese de tine în raport cu celălalt, să nu mai fii tu, ci să fii el sau ea. Beția e tot o rupere a marginilor. În capul omului care bea se deschide o perspectivă amețitoare. Faptul că așa ceva îl poate duce la dezastru e altă mâncare de pește. Tocmai de aceea există o veritabilă artă a băuturii și se mai vorbește prin Orient de un vin care, incredibil, amplifică starea de trezie, fiindcă e făcut dintr-o plantă anterioară vieții de vie.

Dar ajungem la punctul nevralgic al discursului nostru. Ce se întâmplă cu omul care se roagă? Și se roagă din toate puterile ființei sale. Nu se menajează, nu se cruță, e nemilos cu sine. Nevoințele sale sunt maxime. De fapt, se petrece aceleași lucru. Și în inima lui se deschide o perspectivă uluitoare. Altfel spus, nu se mai recunoaște. Dacă-i pui atunci în față o oglindă, de acolo îi va răspunde un străin. Ca și în cazul băuturii, e vorba tot de o artă. Doar că, de necrezut, setea aici e mai mare. Omul care se roagă e un veșnic însetat. Băutura, până la urmă, îți distruge organismul, rugăciunea, în schimb, ți-l fortifică. În acest caz, lupta cu limita este mult mai inteligentă. Rupi primul corset, apoi urmează al doilea, cad cojile de ghips de pe tine și tot mai găsești o ultimă foiță de care trebuie să scapi. Așa se întâmplă cu marele nevoitor care se roagă toată viața, iar în clipa morții consideră că a făcut prea puțin.

De fapt, în toate cele trei situații, omul e pus la încercare. De aceea, nici nu se poate plictisi. Se plictisește de turism, fiindcă turismul nu-l provoacă. Se satură de cărți, fiindcă și acestea spun același lucru. Evident, sunt cărți și cărți, dar chestiunea principală rămâne aceea a ruperii limitelor. Dacă o carte nu te face să ieși din tine însuși, degeaba ai citit-o. Înseamnă că ai sufletul mort, care mort rămâne în pofida manevrelor de resuscitare. Sau moartă e însăși cartea... Doar atunci când iubești, când bei, când te rogi, moartea poate fi învinsă. Aceasta-i deosebirea majoră. Iisus ne-a predat excepționala lecție a Învierii, fiindcă El a fost, este și va fi marele amant, marele băutor și băut, doar sângele Lui e vin de împărțanie și marele crucificat. Cam așa stau lucrurile...

Datul în vileag

ELLA LEYNARD

Varietate care surprinde, imagini care realizează o frescă a societății românești a anilor recentți, granița fiind ultima zi a anului 2019, când „un virus misterios din China“ pornea în lume.

Spații mici (Editura Humanitas), de Adriana Jderu, cuprinde fragmente de realitate privite de foarte aproape, atât cât suportă ochiul pentru ca vederea să rămână clară, să poată cuprinde semne ale întâmplării pentru a se apropia de sensurile ei.

Această societate pare că a fost cândva ridicată – ca orice construcție care speră la trăinicie – pe reguli, disfuncționale în prezent, devenite desuete sau eșuând în demersul lor de a convinge omul de binefacerile aduse, dacă vor fi respectate.

Regulile trebuie păstrate cu sfințenie, nu interogate. Dar pe drumul aplicării lor, ceva se petrece, un fapt care zădărnicește buna înfăptuire a acțiunii. Pentru că „nu mai vrea Europa să reciclem așa, oricum“, deșeurile se pun separat: hârtie, sticlă, plastic, dar când se adună, se amestecă, iar gunoierul întrebat despre acest fapt lipsit de sens, se răstește: „Nu știi, domnule, lasă-mă-n pace. Nu vezi că am treabă?“

Regula – pe care Mircea o aflase de la părinți de cum a început grădinița – că „niciodată un băiat nu avea voie să lovească o fată“ i-a adus în clasa a V-a bătaia sălbatică, justificată doar prin plăcerea sadismului gratuit, încheiată cu un pupat scurt pe gură de bătaușul cu coada împletită. Mircea, „simțindu-se în același timp fraier și campion“, va primi astfel în minte sămânța complicității perverse dintre cruzimea suferită și dulceața premiului otrăvit.

O astfel de regulă pare să fi dus la „mumificarea sexuală“ aplicată Soniei, sub numele de *Sgirl*, de către *bator.49*, un bărbat cunoscut pe un forum online, poate și la umiliția bătailor suportate de către bunica Monicăi, repetate de fiecare dată când bărbatul ei se întorcea acasă beat.

Dansul găinii este un cumul de reguli care se vor respectate cu strictete, dar prezența la nuntă a pășării pentru a asigura casei belșug, la dorința mamei mirelui, se încheie cu spectaculoasa evadare a galinaceei, punând astfel capăt momentului artistic al soacrei mari dansând printre mese, ținând găina cu ambele mâini, aplecând-o spre paharele invitaților, ridicate în semn de noroc. „Toți invitații din partea mirelui se strâng cu vaiete și exclamații în jurul soacrei mari. Eugen încearcă cu greu să-și ridice nevasta de pe jos, iar mirele închide ochii și își pune mâinile pe cap. Nea Puiu ia un șervețel și îl îmbibă în samahoancă în caz că leșină femeia, să-i dea pe la nas.“

Dar nu numai regulile o iau razna, chiar și porunca a șaptea este încălcată. Ce nu poate fi obținut la cerere se rezolvă prin furt (al sticlei dintre cumpărăturile bătrânului, produsele de curățat sunt înmulțite cu apă, furtul din portofelul tatei pentru gumă de mestecat, furtul pisicii din magazin, dar și un autostopist care își mărturisește intenția furtului și îl instruieste pe șofer să fie prudent pe viitor).

1 Aprilie oferă imaginea mizerabilă a sadismului celor doi părinți care fură din bucuria inocentă a fiicei: ei o mint că Pico, micul ei câine, a fost returnat magazinului de animale, pentru a-i smulge copilei lacrimile care vor genera pe YouTube inclusiv remarcile imposibil de reprodus ale unui pervers, pentru că cele „569 de inimioare“ aduc contracte cu parale.

Cititorul vede adevărul, deși hoțul rămâne neprins. Dar tâlcul hoției nu este depsirea ei, ci dezvăluirea portretului ascuns, real al individului și declanșatorul gestului. Doar această înțelegere, dacă personajul însuși își va căuta accesul la ea, îl va putea salva. Deocamdată se află prins în spațiul mic al propriului gest infam.

Este o lume în care tandrețea este necunoscută, ea fiind totuși resimțită ca o lipsă majoră, ducând la manifestări deviate, ca îmbrățișarea iepurașilor de pluș sau a canapelei.

Personajele cărții sunt oameni suferinzi de o lipsă pe care n-o pot numi: omul superficial, omul internetului, omul imaginii, omul sexului plătit, omul care și-a anihilat sensibilitatea evacuând-o într-un spațiu atât de mic, încât, cu timpul, să-l piardă sau să nu-l mai încapă. Acesta, fie și dintr-un instinct de apărare, s-a antrenat pentru a se adapta unei realități care are nevoie de oameni asemănători cu imaginile încărcate pe internet.

Realitatea nu arată bine sau, refrazat, așa arată realitatea. Adusă în spațiul mic și foarte mic, este pusă sub o lupă a dezvăluirii detaliului, care iese deasupra celorlalte componente ale ei și, astfel, inevitabil, sare în ochiul privitor al cititorului. Fragmentele adună laolaltă o lume, care pare totuși a fi cea reală, din păcate, dar care ar mai putea fi, încă, îmbunătățită.

ION BOGDAN ȘTEFĂNESCU în dialog cu LAMIA BELIGAN

Este foarte important în evoluția oricărui tânăr să își aleagă modelele potrivite

Lamia Beligan, actriță a Teatrului Național din București, prin fiecare rol asumat, marcat de știința și rafinamentul rostirii, de forța dramatică sau de fragilitatea gestuală, duce numele tatălui său mai departe cu dezinvoltură și prestață artistică.

Cu privirea matură de acum, ce ne poți spune despre copilăria ta?

Copilăria mea a fost un timp binecuvântat, când priveam lumea prin filtrul inocenței, când visam mult și credeam că toate visele mele vor deveni realitate, acel timp când ești nerăbdător să descoperi lumea, când ești deschis tuturor posibilităților, când îți este îngăduit să greșești, când libertatea de a te juca e mai vie. Amintirile mele din copilărie sunt mai degrabă frânturi de amintire: un gest, un miros, un anume chip, o anume întâmplare, bradul de Crăciun, tronând maiestuos în mijlocul sufrageriei în Ajun și așteptând să fie împodobit, prima mea pereche de poante, primită de la marea balerină, doamna Alexa Mezincescu. Din câte mi-aduc aminte și din câte mi s-a povestit, am fost un copil sfios și cuminte. Tata îmi povestea că, în prima copilărie, puteam să stau ore întregi în lumea mea, fără să scot o vorbă. Eram, mai degrabă, contemplativă decât activă. În definitiv, privirea mea nu o să fie niciodată destul de matură ca să pot răspunde pe deplin la această întrebare. Eu am rămas copil, într-o bună măsură, și asta mă bucură.

Cu un tată actor, de o înaltă ținută intelectuală și o mamă scriitoare, bănuiesc că ai avut lecturi bine îndrumate. Sau ai avut libertate de alegere?

Mama mea (născută în Belgia, dintr-un tată mara-mureșan și o mamă evreică sefardă) era scriitoare, dar, înainte de toate, absolvise Conservatorul de Artă Dramatică din Bruxelles. Tatăl meu s-a născut pe țărmuri moldave, dintr-o mamă grecoaică și un tată român. Amândoi erau pasionați de lectură, citeau, scriau, tra-

duceau. Am de multe ori în minte imaginea lor, cu o carte în mână sau în fața mașinii de scris, dar, sincer, nu-mi amintesc să-mi fi îndrumat riguros lecturile. Așa că primele cărți citite, de care îmi aduc aminte și care mi-au stârnit pe mai departe pofta de lectură, au fost *O mie și una de nopți* și *Povești nemuritoare*. Mai târziu, am fost pasionată de *Odiseea* lui Homer, de poveștile japoneze culese de Lafcadio Hearn, *Cărțile junglei* ale lui Kipling, ajungând la lecturile clasice, care ar trebui să stea la temelie a culturii oricărui om: Dante, Shakespeare, Hugo, Dostoievski, fără a-i ocoli pe mai recentii Camus, Márquez, Sabato.

Ce crezi că ai preluat de la părinții tăi? Pe lângă talent, bineînțeles.

De la mama, o anume fragilitate, simțul estetic și dragostea pentru muzică, iar de la tata, ambiția, puterea de muncă, rigoarea și respectul pentru meserie.

Care este calitatea pe care o admiri cel mai mult la cineva?

Spre deosebire de tinerețea mea, astăzi mă interesează mai mult oamenii buni decât oamenii inteligenți. Răutatea este extrem de complexă, în timp ce bunătatea e simplă. Cum spunea poetul C. D. Zeletin într-un interviu: „Ura este foarte perfidă, în metamorfozarea ei. Poate să îmbrace ipostaze diferite: disprețul, ocolirea celui alt... Ura face mii de pacte cu inteligența.“ Așadar, bunătatea. Acea bunătate care țâșnește firesc din adâncul inimii.

Și care este lucrul care îți displace?

Gelozia, cu multiplele ei chipuri.

Am citit că ai jucat pe scena TNB în anul 1979. Se poate așa ceva?

Da. Este anul debutului meu. Aveam 13 ani neîmpliniți, când regizorul Ion Cojar – care mi-a devenit ulterior profesor la institut – m-a distribuit în spectacolul *Însemnările unui necunoscut*, după F. M. Dostoievski.

Faci parte dintr-o generație cu foarte mulți copii de actori. Fiecare în parte s-a afirmat cu forță și justifică, pe deplin, numele purtat. Cum a fost perioada de șlefuire în cadrul acestei generații și, mai ales, la clasa profesorului Ion Cojar?

Da, a fost o generație cu mulți copii de artiști, dar asta e ceva normal în orice breaslă. Important este să îi vedem pe aceștia nu ca pe niște anexe ale părinților, ci ca pe niște personalități aparte. Promoția mea a avut parte de un profesor strălucit, regizorul de mare clasă Ion Cojar. Fascinat de munca lui de pedagog, ne-a îndrumat cu iubire și cu răbdare în cei patru ani de institut, văzând în fiecare dintre noi potențialul care trebuie pus în valoare. Pentru Ion Cojar, teatrul nu era nici meserie, nici divertisment, ci un proces îndelungat de auto-cunoaștere.

De câte ori te-ai întâlnit pe scenă cu tatăl tău, Radu Beligan?

De trei ori. Cea mai importantă întâlnire a fost cea din spectacolul „Cui i-e frică de Virginia Wolf?“, la Teatrul Național din Craiova, în 1990.

Leopoldina Bălănuță și Ion Cojar, în timpul repetițiilor de la Cassandra cu *Cadrilul*

Cum l-ai descrie pe tatăl tău ca actor și regizor?
Exigent și generos.

Care au fost teatrul și rolul în care ai debutat?

Teatrul în care am debutat ca actor *profesionist* a fost Naționalul din Craiova, în care m-am angajat imediat după terminarea facultății. Rolul meu de debut a fost „Honey“ din piesa lui Edward Albee „Cui i-e frică de Virginia Wolf?“, în regia lui Mircea Cornișteanu. Anii petrecuți acolo au fost marcați de entuziasmul celor din-tâi roluri, de întâlnirea cu regizori importanți, între care Silviu Purcărete, Cristian Hadji-Culea, Mircea Cornișteanu... și de turnee susținute în întreaga lume. Stagiul meu la Craiova a fost o perioadă de care îmi amintesc cu drag, în care s-au legat prietenii și iubiri.

Ce modele de actori ai?

Este foarte important în evoluția oricărui tânăr să își aleagă modelele potrivite. Ulterior, când personalitatea acestuia s-a definit, rămâne admirația. Sunt mulți actori pe care îi admir, dar am să dau doar câteva nume din teatrul românesc: Gina Patrichi, Leopoldina Bălănuță, Valeria Seciu, George Constantin, Ștefan Iordache și Adrian Pintea.

Ce regizori îți plac?

Acei regizori care respectă, iubesc actorul și cinstesc scena, care sunt empatici și intuitivi, care nu i se substituie dramaturgului, care știu ce vor și știu cum să ceară ceea ce vor, care nu mutilează un text pentru că nu știu cum să rezolve scenic o situație, care aleg un text pentru că au cu adevărat ceva de spus cu el. Nu neapărat în ordinea asta.

Într-o stagiune joci roluri foarte diferite. Intri direct în scenă sau ai nevoie de „cabină“ în prealabil?

Personal, fac parte dintre actorii care au nevoie să vină la teatru cu mult timp înaintea începerii spectacolului. Este un timp necesar, în care repet textul, mă concentrez, verific recuzita, traseele; într-un cuvânt: ies din cotidian și intru în atmosfera spectacolului. Mi se pare important să nu intru din stradă direct pe scenă.

Te-am urmărit, deunăzi, într-unul dintre rolurile tale de referință, impresionant de-a dreptul. O întru-chipezi pe Vivian Leigh. Pe lângă știința rostirii și felul special de a cânta, am remarcat atenția pe care o acorzi gestului, de-o plasticitate pe care doar o balerină o poate realiza.

Rolul din one-woman show-ul meu, *Vivien Leigh – ultima conferință de presă*, nu este doar rolul meu cel mai iubit, ci un rol care a marcat o cotitură importantă în destinul meu artistic. Deși a debutat ca un proiect independent, îl joc pe scena TNB de aproape șapte ani și încă mai pot să îl „duc“. E un rol complex și solicitant, îndrumat de regizoarea Liana Ceterchi, care și-a propus să îmi pună în valoare, prin intermediul acestuia, calitățile artistice.

Cum ai lucrat cu Liana Ceterchi, admirabilă în regia acestui spectacol?

Lianeii Ceterchi îi datorez enorm. În primul rând, pentru că a avut curajul să mă însoțească în această aventură artistică. Apoi, pentru că a crezut în mine și a avut răbdare în momentele mele de îndoială. Am muncit mult împreună, pregătind acest spectacol. Practic, întreaga vacanță de vară a anului 2015.

Ce rol ți-ai dori să joci în acest moment al carierei?

Un rol pe măsura potențialului meu artistic, un rol care să mă cucerească deplin. Dacă ar trebui să dau un exemplu, aş spune pe loc: Cleopatra din piesa lui Shakespeare, „Antoniou și Cleopatra“.

Am avut bucuria de a urca pe scenă alături de tine în cadrul Galei Premiilor Uniunii Scriitorilor din România, când am fost realment impresionat de sensibilitatea și știința rostirii unor poeme mai puțin cunoscute, fiindcă le aparțineau unor actori-poeti, nume importante ale scenei românești. Ce presupune rostirea poeziei din punct de vedere actoresc?

Sunt lucruri care țin de tehnică și, în aceeași măsură, de sensibilitate. E esențial să încerci să înțelegi ce a spus autorul, pentru a-i putea transmite mai departe gândul. Poezia este esență, nu are întinderea unui text dramatic, așa că te obligă să îți economisești mijloacele de expresie. Mai cred că nu toate poeziile pot fi recitate pe scenă; unele sunt destinate exclusiv vocii interioare. Așa că și o bună selecție a repertoriului este necesară.

Am avut șansa uriașă de a-l cunoaște pe tatăl tău încă din timpul studenției noastre. Mi-a mărturisit că îl apreciază foarte tare pe tatăl meu, lucru care m-a impresionat la vremea aceea. Apoi, am avut șansa să mă cooptez în echipa sa pentru două spectacole la care am conceput muzica, participând la foarte multe repetiții. Am realizat împreună, de asemenea, un spectacol de muzică și poezie, unde o avea parteneră pe Rodica Mandache. Așadar, am stat pe scenă alături de Radu Beligan. Astăzi, dacă l-aș întâlni, i-aș spune că nu am mai întâlnit un asemenea simț al scenei, al proporției, al rostirii și o asemenea eleganță și finețe în lucrul cu actorul sau partenerul de scenă. Tu ce i-ai spune?

Mi-e Dor de tine!

Dan Profireoiu, Lamia Beligan, Oana Ioachim și Ștefan Bănică Jr., în piesa *Cadrilul*, după „Bună seara, domnule Wilde!“, de la Cassandra, 1989

Fructele poeziei

ANA DOBRE

Figuri de atașament

FLAVIU GEORGE
PREDESCU

După volumele *La mine e alb, negru și Tu la mijloc* (2014), *The limbs they took* (2017), *Artemis* (2023), tânărul poet Gabriel Nicolae Mihăilă revine cu *Macabriel* (Editura Tracus Arte, 2024), configurându-și, pas cu pas, un imaginar doar al său.

Gabriel Nicolae Mihăilă scrie o poezie conceptuală, în care relația dintre poezie și filosofie se străvede în metaforismul abstract, în tendința esențializării ideii. O modalitate de a le evidenția o constituie arhitectura volumului, așezat pe patru coloane, ale celor patru capitole: *Sâmbure*, *Fruct sănătos*, *Fruct bolnav* și *Uzfruct*.

Semantica acestor metafore echilibrează semnificatul și semnificantul, aduse în cercul unui *semn* în care, din fuziunea lor, se naște poezia, așa cum o vede și o închipuie poetul. Reunirea acestor capitole, sub titlul generic *Macabriel*, îi oferă receptorului o cheie posibilă de *descuiere* a cifrului poetic. Derivat probabil de la *macabru*, adjectivul se substantivizează pentru a deveni personaj liric, Macabriel, capabil – prin dubletul semnificat/ semnificant – să descrie, să denote și să conoteze, deopotrivă, și atmosfera, și atitudinea eului.

Așadar, *Sâmburele* poeticului este dat de tripticul *Macabriel*, *Macabriel I* și *Macabriel II*, conținând, *in nuce*, întregul *arbore* al poeziei, pe care, prin translarea *vederii în privire*, poetul îl aduce în *viziune* proprie, o geneză personală, tratând motivul relației cu Dumnezeu. Boala de care suferă Dumnezeu, prin contactul direct cu omul, îl atinge și pe poet, iar consecințele vin în cascadă: singurătatea, frica existențială, incomunicarea („...beau liniștit până țâșnește de frică singurătatea/ dinăuntru“).

Starea poeziei („poezia are gard de sârmă ghimpată“) reflectă aceste maladii ale spiritului. În plus, față de ascensiunea romantică a spiritului pe care o presupunea cândva poezia, acum, în subsolurile ei, se află un *sanatoriu*. Unele teletexte poetului concordă cu acest topos afectiv, asumat cu luciditate, un fundal pentru tristețea metafizică a eului, în afara căruia lumea își urmează cursul – „totuși, lumea se întâmplă“; *lumea ca teatru* a devenit *lumea ca circ*, în care, potrivit unei nefaste distorsiuni, trebuie să imagineze că „toate animalele sunt fericite“.

Ultimul popas liric, *Macabriel III*, reduce lumea la text; textul poetului – care, ca și alții, „va fi cândva o scară pentru un altul“ – este poezia despre care „s-au zis multe“. În această ficțiune care concurează lumea ca atare, în fapt, tot o ficțiune, și în care poetul marchează suișuri, motivul romantic eminescian al *omului fără înger păzitor* definește condiția tragică a creatorului într-o lume atinsă de *florile răului*: „îngerul lung și lat de băutură mijea cu fața pe zidul bodegii/ spunând/ nu e al meu“.

Eul are de străbătut un labirint interior ce răsfrânge labirintul infinitului, măsurându-se cu timpul: „dezbraci timpul unde se circulă pe interzis“, pentru a constata deplasarea liniilor din real în livresc: „e ca și cum ai intra într-o carte care păstrează/ tot ce e mai frumos“.

Fructul bolnav al existenței sale își configurează cronotopul – *strada brândușei numărul 1/ Galați – România*, stradă „amară de asfalt“, apoi *acră, iute, sărată, dulce*, întrucât realul se contaminează de stările eului, îi preia psihologia, dublându-se cu o psihologie a imaginarului.

Cronotopul îi conține tragedia – absența tatălui denotând, deopotrivă, absența autorității și a modelului existențial patern.

Urcând și coborând trepte interioare, în *devenirea întru ființă*, poetul poate dobândi dreptul de a folosi bunurile acumulate, etalându-le în fotograme esențiale, pentru că, prin *uzfruct*, el dobândește acest drept de a le folosi, pentru a-și contura imaginarul, și de a le restitui celuilalt, receptorul său virtual. Culegându-și *fructele sănătoase, bolnave*, el primește darul revelației. Astfel, vorbind despre *cuvânt*, înțelege esențele din spatele aparențelor: „tot cuvântul și toată mama din lume/ se strâng în Dumnezeu“. Condiția poetului *strivit, sfârțecat, măcelărit* este tragică: „uciderea poetului este singura crimă care nu se pedepsește“, fiind „întâmplarea de care nu au avut nevoie ceilalți“. De aceea, uneori, poezia e *incompatibilă cu viața*, alteori, e *ca nisipul pe fundul mării*.

Într-o lume care și-a ucis poezii, nu doar i-a alungat din cetate, o lume fără iubire, poetul constată că inima umanității a îmbătrânit (*cele mai înalte ziduri sunt de carne*) și s-a desensibilizat, a devenit *de lemn*.

Poezia lui Gabriel Nicolae Mihăilă din acest volum, *Macabriel*, lasă atâta tristețe să curgă peste lumea cititorului, încât intenția de a sugera prin ultima, *De 1 iunie*, o atmosferă de calm și optimism se pierde ca soarele în nori. „Suntem copii“, dar niște copii maturizați înainte de vreme, pregătiți pentru acceptarea acestei lumi.

În ultimii ani, tot mai mulți poeți contemporani aderă la un element comun atunci când este vorba de creațiile și de statutul lor, și anume la strădania neobosită de a-și marca viziunea asupra condiției poetice. Ei fac o încercare de a se plasa în contextul vremurilor, scriind la propriu ce sunt – din punctul lor de vedere – poetul și poezia, generând, într-un fel, indirecte reverberații ale eminescianului „Numai poetul“.

Poate că unii confracți se tem că nu vor fi luați în serios și atunci încearcă să creeze o imagine generală a acestui substantiv-concept, iar alții ni-l definesc tocmai prin faptele care i se pot întâmpla fiecărui om sensibil în parte, dar care, prin expunere, devin elemente comune – „din carnea poetului mușcă toți flămânzi“ scrie gălățeanul Gabriel Nicolae Mihăilă (n. 1986). „Poezia este atunci când construiești de la zero chiar dacă...“ subliniază acesta, înșiruind o sumedenie de neajunsuri care pot fi material de lucru pentru eventuale poezii: precaritatea financiară a părinților, viața grea, visele năruite sau resursele limitate, oamenii dragi care dispar, ghinionul etc. Toate aceste elemente pot genera impulsuri lirice. Tocmai de aceea nu este de joacă, în niciun fel, cu sensibilitatea celui care scrie versuri, fiindcă pornirile sale sunt rodul unor felurite experiențe și contexte de viață.

După publicarea volumelor *În mine e alb, negru și TU la Mijloc* (Charmides, 2014), *The limbs they took* (Minela, 2017) și *Artemis* (Neuma, 2023), Gabriel Nicolae Mihăilă a structurat această plachetă, intitulată *Macabriel* (Tracus Arte, 2024), în patru capitole: I – Sâmbure, II – Fruct sănătos, III – Fruct bolnav și IV – Uzfruct.

În drumul căutării sinelui poetic, tânărul confrate pare că a început să găsească răspunsuri existențiale (proprii), atât datorită experiențelor din trecut (atunci când traiectoria i-a fost influențată de cărțile citite și rutina unor supărări), dar și din prezent (când experiența paternității transformă în mod accelerat un bărbat și devine resursă poetică, ca în *Artemis a crescut*).

Figura paternă rămâne constantă în creațiile lui Gabriel Nicolae Mihăilă, indiferent ce forme îmbracă, fie că se referă la tatăl biologic sau nu: „tata a fost doar o lipsă/ am ghilotinat-o/ am smuls-o din oameni/ am rețezat-o“, definind prin versurile sale tema amintirilor false de care nu a avut parte, net avantaj în menținerea lucidității, instrument indispensabil al făcătorului de poezie – „l-am cerșit de la toți câte puțin și n-am primit nimic“.

Primul capitol conține creații care par a defini trecutul autorului („poeții îndeasă inima pe hârtie“) unde ne sunt relatate experiențele dureroase din preadolescență: „un puști băga bluza în pantaloni și îndesa cărți în sân“. Mihăilă nu uită că unii copii din jurul său îi ironizau această preocupare și „râdeau de el/ îl scuipau/ îi puneau piedică“, împingându-l astfel spre condiția de poet. În pofida traumelor, sufletul i-a rămas curat, reflectat în oglinda ochilor ca „două lumi perfecte“.

În al doilea capitol, tumultul spargerii învelișului lemnos de către sămânță găsește poetul refugiat într-un spațiu de siguranță, unde se dezarmează de pietre și unde își poate spăla mîzga sufletului: „după o zi printre oameni/ te scufunzi în sânul familiei ca un prunc/ care știe ce e fericirea“ (*despre venele prin care curg ai tăi*). Mihăilă compară acest spațiu cu intrarea „într-o carte care păstrează/ tot ce e mai frumos/ din viața ta/ și nu ai să o publici niciodată“, confirmând că ceea ce este „de publicat“ izvorăște, de fapt, din dureri, neajunsuri și alte experiențe, în timp ce lucrurile aducătoare de fericire se păstrează în taină.

În penultimul capitol, poemele ating elementul identitar, figura de atașament a tatălui rămâne decisivă: „la cuvântul lui ne adunam ca la focul de tabără/ care alunga răul“ (*pauză cu tata*), iar în *singurătatea e ca mersul pe bicicletă* descoperim și figura maternă care asistă, îngrijește, protejează, vindecă și se roagă pentru tine: „mama îți strânge tâmplele/ verși și juri că nu ai să mai iubești niciodată“ sau „te trage pe mâini cu oțet/ îți zice Tatăl Nostru“.

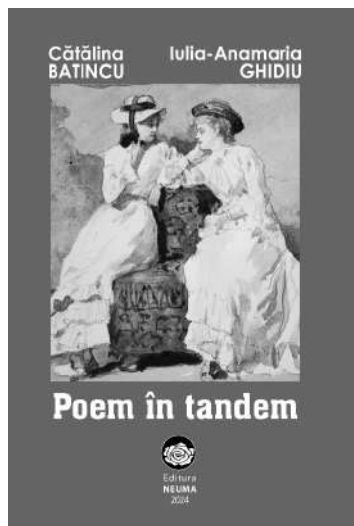
În sfârșit, în ultimul capitol – care este și cel mai consistent – Gabriel Nicolae Mihăilă reia teme poetului și poeziei, a poetului nemuritor: „așa sunt poezii/ smulg săgețile cuțitele săbiile din carne/ și fac un aluat moale/ să-l poată gusta tot muritoru“. O altă temă este aceea a femeii, fără de care poezii nu ar exista: „cu cât mai multe războaie a purtat/ cu atât femeia e mai frumoasă“ (*atunci când îți smulge coasta și nu simți nimic*) și din nou apare poetul, definit ca „întâmplarea de care nu au avut nevoie ceilalți.“

DEZBATERE

Plaja dintre anotimpuri

MONICA
GROSU

Volumul *Poem în tandem*, recent apărut la Editura Neuma, 2024, situează în prim-plan două voci lirice feminine, care abordează poezia de pe poziții complementare și angajat existențiale.

Autoarele, Cătălina Batincu și Iulia-Anamaria Ghidiu, poete și eseiste, au deja volume publicate și colaborează la reviste literare, conturându-și fiecare propriul traseu literar. Experimentul liric în discuție este însă unul comun, implicând un dialog poetic și o perspectivă în oglindă, motiv pentru care fiecare poem este dezvoltat în două variante. În timp ce Cătălina Batincu optează adeseori pentru o poezie muzicală, cu inflexiuni folclorice chiar, cu o aplecare spre ludic și spre versul scurt, Iulia-Anamaria Ghidiu se exprimă în tonuri reflexive, traversate de impulsul concentrării. Sigur, vocile lor se vor mai nuanța pe parcurs, iar expresia lirică se va mai limpezi, sub efectul experienței și al timpului.

Așa cum sugerează imaginea copertei întâi, reproducând tabloul lui Winslow Homer din 1880, în care două femei, îmbrăcate cu o anumită distincție, au o conversație foarte calmă și implicată, cele două autoare transpun, într-un *lung poem*, viziuni personalizate și percepții asupra unor teme generale, cea mai frecventă fiind cea a timpului. Suprapunerea vârștelor, o anume continuitate a părinților în destinul copiilor, confruntarea dintre inocența copilăriei și seriozitatea maturității, etapele devenirii umane, toate acestea, alături de alte instantanee ale trecutului, se regăsesc în volumul de față ce nu-și refuză atitudinile volubile, bucuria trăirii clipei, jocul de limbaj, tonul mobilizator, ușor școlăresc sau chiar întoarcerea la unele refrenuri standardizate despre însemnătatea copilăriei.

Chiar și atunci când îndeamnă la reflexivitate, viziunile poetice ale autoarelor se mențin într-o zonă a seninului, cald feminin, a trăirii estompate și blânde, impregnate de fiorul trecerii timpului, dar fără o tulburare majoră. Intervalul dintre vârștele omului permite doar firave melancolie și constatări, privind tensiunea contrariilor și a metamorfozelor: „Ce arșiță pe ulița satului/ În zilele lui cuptor.../ Doar o bunică stă pe prispa casei./ La umbra acoperișului de șindrilă/ Și cârpește găurile ciorapilor/ Cu credința că, iată./ Lucrurile pot să fie reparate./ Ea vine din alte timpuri./ Când oamenii ofereau o a doua șansă“ (Cătălina Batincu: *Lucruri reparate*).

În dinamica percepțiilor, fiecare autoare rezumă modul propriu de a trăi poezia, de a se regăsi în ipostazele creionate.

În această direcție, *Poem în tandem* propune câteva chipuri simbolice, universal recunoscute, anume cel al bunicilor, al părinților, al copilului dintotdeauna. Imaginea mamei, ca ființă tutelară a căminului, trasează un contur spiritualizat lumii descrise: „Pune sarea în bucate./ Aduce veselie în casă./ Curăță căminul și dă sfaturi cu blândețe./ Își amână visurile proprii./ Înțelege mirosul nucilor verzi./ Faptul că suntem chiriași pe acest pământ./ Dar și usturimea rănilor deschise/ Ce le cârpește fără condiții.../ Pentru că știe, o mamă știe/ Că dincolo de femeia delicată/ Ea este omul orchestră!“ (Cătălina Batincu: *Omul orchestră*).

Aceeași figură este caligrafiată și-n a doua versiune: „fluturii s-au dumirit/ omul-orchestră e zefirul ce bate/ la porțile fiilor depărtați/ răscolind petale în avalanșa dintre doi îndrăgostiți/ semănând tăceri în inima copacului/ acest miros de ploaie care a trecut/ rămâne aici încă o vreme/ până la nașterea unei noi primăveri/ din coconul/ timpului“ (Iulia-Anamaria Ghidiu: *omul-orchestră*).

Uneori, cele două versiuni se continuă, având ca liant un vers sau o structură. Cuvintele își păstrează încărcătura de referențialitate, de trimitere la un spațiu concret, descifrând ideea fie printr-o nuanță ludică, fie printr-o asociere metaforică. Nu se poate nega acestei poezii un grad cert de sensibilitate, ce pune în ecuație tectonica lumii, de la pastelurile toamnei, la grația copilăriei și la revelația transcendentului: „aripi/ de culoarea dimineții/ pe acoperișul din piatră/ inima pustnicului“ (Iulia-Anamaria Ghidiu: *aripi*).

În jocul unor oglinzi paralele, se păstrează totuși amprenta stilistică și formală a fiecărei voci lirice în parte, dincolo de leitmotivele demersului comun. Lectorul, de la mic la mare (fiindcă unele poezii sunt scrise în cheie minoră), va regăsi detaliul cu valoare de paradigmă în fiecare versiune. Cătălina Batincu și Iulia-Anamaria Ghidiu ne provoacă să parcurgem un dialog liric despre condiția cuvântului, ca o cumpănire atent asumată între etic și estetic, între ludic și sentențios ori între *poem* și *tandem*.

Un poet al introspecției

COSMIN-
DARIUS MISIR

Scritor optzecist, Gellu Dorian surprinde plăcut prin apariția noului său volum de versuri, intitulat *Zilele unui timp infernal*, publicat la Editura Tracus Arte. Cu aceeași lirică ieșită din comun, demonstrată în volumele anterioare, Gellu Dorian portretizează perfect dragostea și conceptul absolut al acesteia, care, după spusele eului liric, și-a pierdut valențele originale: „tu ești dragostea mea/ deși dragostea nu mai este la fel ca dragostea/ când nimic nu mai e/ și dragoste este“. Poezia autorului dezbate, introspectiv, iluminări subtile și transformări interioare, de multe ori cu tentă filosofică. Eul liric transmite sentimentul unei dualități: o stare continuă de independență, dar paradoxal și de abandon. El reflectă modul în care lumina, fie ea naturală sau artificială, sculpează ființa, oferindu-i sens și alinare în mijlocul unei dureri sfâșietoare, iremediabile. Volumul, scris cu mîgală, pare să fie unic față de altele ale sale, datorită tensiunii pe care acesta o dă ideilor de concret și abstract. Imaginea „lopata de nuferi vineți ca fierul“ reușește să îmbine natura cu un proces de transformare. Această imagine conferă poeziei un caracter enigmatic și contemplativ.

Poemul care dă titlul volumului pare să descrie o experiență de alienare și degradare a prezentului, contrastată de o nostalgie pentru un trecut mult mai lipsit de griji. Acest titlu sugerează deja o perioadă tulbură, chiar sufocantă, poate uneori marcată de criză, haos sau o stare netratabilă de colaps existențial. Eul liric face referire la mall-uri, la tricouri ieftine și la jucării otrăvitoare, ceea ce poate sugera o lume artificială, în care lucrurile sunt devalorizate, iar relațiile umane sunt transformate într-un comerț al superficialității. Poemul care impresionează de la prima vedere este *Duminică-sâmbătă*, ce surprinde un moment de intensitate existențială, un sentiment de frumusețe efemeră, ce transcende timpul obișnuit. Titlul combină două zile opuse în percepția tradițională: Duminica, asociată cu odihna și sacralitatea, și Sâmbăta, o zi de tranziție, sugerând o suspendare a timpului. Primul vers, „Este atât de frumos încât azi pare a nu se mai termina“, sugerează o stare de grație, un moment care pare să se dilate la infinit. Dar frumusețea descrisă nu este una convențională sau superficială; nu e o frumusețe din aceea „după care râvnesc toți“, ci una profundă, greu de definit, chiar mistică. Finalul devine dinamic și corporal, cu imagini intense, precum: „când inima mea iese din piept și se aprinde ca o flacăra“, evocând o iluminare interioară ori o stare de neliniște și frenezie. Poezia lui Gellu Dorian păstrează un caracter liric distinct, însă se remarcă printr-o nouă intensitate și o viziune filosofică mult mai prezentă decât în volumele anterioare. Deși tematicile sunt unele familiare, autorul le abordează cu o subtilitate și o complexitate mai mari, dând viață unui univers poetic în care iubirea, suferința, natura și timpul sunt subiecte recurente.

Volumul poate fi văzut ca un act de introspecție, în care eul liric se confruntă cu o dualitate existențială – între dorința de libertate și conștiința abandonului, între idealuri și realitatea imediată. Dragostea, cu toate sensurile sale, se transformă și pierde din esența originală. Iubirea nu mai este o stare pură și idealizată, ci devine o entitate care coexistă cu confuzia, cu nesiguranța, dar și cu speranța unei regăsiri.

Unul dintre elementele remarcabile ale volumului este modul în care Gellu Dorian reinterpretează natura. Poezia sa nu mai este doar o simplă descriere a peisajului, ci și un cadru în care se desfășoară conflictele interne ale individului. Elemente ale naturii, precum lumina sau apa, nu sunt doar imagini estetice, ci devin simboluri ale transformării interioare.

Poetul învie o tensiune constantă între concret și abstract, între realitatea imediată și vis. Imaginile sale sunt deosebit de vizuale, dar și enigmatice, iar poezia sa devine astfel un spațiu în care fiecare cititor poate descoperi sensuri noi. Transformarea și distrugerea sunt constante în poezie, dar ele sunt însoțite mereu de o dorință de a renaște, de a găsi noi forme de înțelegere. Un alt aspect important al volumului este viziunea asupra timpului. Într-o lume în care trecutul este deseori idealizat, iar prezentul pare să fie tot mai superficial, Gellu Dorian explorează tensiunile dintre aceste două realități. Timpul devine o temă centrală și un factor de alienare, în care trăirile cotidiene se pierd într-o fugă continuă.

În acest volum, titlurile nu sunt simple etichete; ele sunt chei de înțeles care deschid porți către universuri poetice complexe. Prin poeziile sale, Gellu Dorian învie o legătură strânsă cu realitatea socială și politică, dar nu într-un mod direct sau evident. El abordează tematici universale, cum ar fi superficialitatea sau comercializarea relațiilor umane, dar o face dintr-o perspectivă personală, în care reflecțiile asupra lumii sunt combinate cu viziuni intime ale sinelui.

Încă adolescent, Cosmin-Darius Misir este o promisiune a poeziei, cu volume publicate, dar se apropie cu seriozitate și de interpretarea critică. Îi deschidem cu plăcere și speranță paginile revistei.

Horia Gârbea

De-a viața sau lirismul în atitudine

NICOLETA
MILEA

In spiritul și tonalitatea Mihaelei Oancea, volumul *De-a viața* (Editura Limes, 2024) – fructificând un fond personal bogat, caracterizat prin nevoia de înnoire a poeziei, prin tendința de a explora până în adâncurile obscure ale conștiinței, dar și ale subconștiinței, depășind „dicteul gândirii” sensibilizat de semnele vieții – pune în lumină constituenții unei viziuni dominate de un absurd insurmontabil.

Cele optzeci și patru de texte sunt structurate în două părți ce fuzionează aproape ca un poem în cartea Mihaelei Oancea. Aceasta este izvorâtă din propriile-i cunoașteri, gânduri, trăiri, îngrijorări, tăceri, singurătăți și vise...

Poemul care deschide volumul – dăinuire pe deasupra alcătuirilor trecătoare ale lumii – e ca un presentiment și ca o așteptare în căutarea ineditului. Primenirea fondului și a formei se constituie într-un principiu de adâncire a lirismului în subconștient: „în spatele ferestrei aburite – o îndărătnică tăcere/ creaturi respingătoare cu alură de iaci/ suflă rece. semiîntuneric/ alergă cu teamă în suflet pe coridoare slab luminate/ mânăsoase/ apele duc trunchiuri de copaci/ trupul istovit se prăbușește –/ zbor de libelule” (*de-a viața*). Intuim aici un loc ce ține în parte de un plan al supratemporalului, cu rădăcini comune în gândirea expresionistă.

Pe orbita Cuvântului gravitează, într-un spațiu tulburător extins, motive la care, dacă încercăm să ne raliem, intuim potențiale semnificații dominate de variante ce revin cu sugestii multiple. Fondul experiențelor, modalitățile expresiei, pluralitatea ipostazelor surprinse, organizarea lor în flux devin părți ale Creației ca temei al Totului: fapte, lucruri, simțiri. Natura formei sugestive impune solubilitatea, descătușarea poeziei din tipare: „plonjăm în viață ca-n moarte. ușori ca aerul/ urcăm muntele până vremea ni se tocește.// de-atâtea ori ne întâlnim în lentila cosmică/ dar cine mai știe limbajul microscopicelor rani/ cine își amintește visurile/ ori peisajul marin ori arborele ce nădăjduia/ să devină pasăre ori pasărea ce visa/ să se topească-n soare.// uneori nu există suficient spațiu/ pentru visuri. pentru iubire. în lentila cosmică/ sufletele nu se mai așteaptă” (*în lentila cosmică*).

Pătrunzând în universul poeziei Mihaelei Oancea, avem sentimentul că atingem esența tragică a umanului. Tăceri, singurătăți, îngândurări, amintiri, uitări... sunt tot atâtea convertiri în lumini și umbre cu un impact puternic asupra temei de fundal: „să aiurăm/ într-un orb întuneric!/ să trecem și ultima vamă!/ să doară și să ardă/ până la os/ chihlimbarul/ celor din urmă vorbe!” (*căderi cu iz de salcie*). Doar copilul înzestrat cu senzații de „beatitudine paradisiacă” mai este privilegiat și în viața reală, și în viața viselor: „ca-ntr-o pictură flamandă/ năzdrăvăniile vârstei de aur se întrec/ aleargă într-o minusculă ureche albă/ stărnind un turbion de senzații” (*dacă întind mâna*).

Evoluând estetic înspre o abordare expresionistă, privind viața și condiția omului, Mihaela Oancea salvează viziunea tragică prin cultivarea visului din somnul cu funcție regeneratoare. Astfel, încearcă împăcarea apropierei în chipul firescului cu viața exterioară: „visul spicului de grâu/ își umple lacom buzunarele/ cu propriile lui vise” (*miere și fiere*).

Echilibrul interior al eului poetic este menținut de surprinzătoare corespondențe între elemente aparent ireductibile: de la intersecția lumilor la întâmplările ființei, de la șarpele negru la iepurele cu faruri în ochi, de la ploii negre la tăceri ploioase, de la tristeți disperate la bucurii abisale, de la îndoielnicul *azi* la prelungirea lui *a fi*, de la semințe la ore de cenușă, de la neobișnuita liniște la bătaia gloanțelor, de la răzvrătirea pământului la starea de umbră, de la anatomie poetică la așteptări înmugurite, de la amintiri uluitoare la vremea uitării surde etc. Acestea sunt filtrate prin prisma unei conștiințe poetice care devine centru de iradiere și organizare a concentratului discurs liric: „e mai bine să nu descifrezi hărțile disperării./ acum când starea de umbră se perindă/ neîntrerupt// răătăciți pe ape și pe uscat/ copiii lumii caută drumul spre casă” (*stare de umbră*).

Uneori, experiențele de viață sunt condensate în așa-numitele *gânduri*, tinzând spre cugetare: „singurătatea construiește ferestre oarbe”; „vis-punte vie a oricărei rupturi”; „ți-ai strâns marginile embrionare atât de adânc/ încât ai devenit lumină”; „asemenea unor martori tăcuți/ ferestrele adăpostesc/ glasul sângelui”; „între două gânduri l-am găsit pe Dumnezeu/ dintotdeauna”; „viața îți încapă într-o valiză”; „în hainele lui albe viitorul se profilează/ ca o replică a trecutului”; „ai nevoie de o singură clipă/ să te împaci cu Dumnezeu”.

Fără să alunece pe panta generalizărilor pripite, printr-o alternanță de idei care potențiază imaginea, traduce valențe ale unor trăiri subiective, polarizând forțele vieții prin metafora finală și de aici la simbol, sub puterile luminii solare: „deprind limba îngerilor și înainte/ ținând în mâini flori albe/ se luminează” (*vânt și liliac alb*).

De-a viața, poeme de interogare a destinului umanității, marchează registrul tematic și stilistic al creației Mihaelei Oancea, care se întrece pe sine cu acest volum emblematic pentru lirismul în atitudine și pentru vocația sa constructivă.

Autoterapia traumei

FLAVIA
ADAM

Câștigător al Premiului „Alexandru Mușina”, în cadrul Concursului „Alexandru Mușina”, din 2023, volumul *de piele ne va fi cel mai dor*, reprezentând debutul în poezie al psihoterapeutului Mihai Manole, a fost publicat la Editura Tracus Arte, în anul 2024.

Reunind *partea supraviețuitoare*, *partea rănită* și *partea sănătoasă* (cele trei capitole care constituie volumul), autorul își creează autoportretul din perspectiva triadei diagnostic-cauză-tratament, ieșind din tiparul autobiografismului clasic, deși volumul conține și note autobiografice. Acestea, însă, nu au un simplu rol descriptiv sau explicativ al parcursului evolutiv, ci unul de catalizator al propriului Eu emoțional, nucleu în jurul căruia se concentrează, de altminteri, întregul univers personal, așa cum reiese și din citatul care deschide volumul și care oferă, încă de la început, o direcție a sensului și a semnificației arhitecturii poetice.

Prima parte a volumului, *partea supraviețuitoare*, are ca punct central motivul supraviețuirii în timpul traumei și după ea. Deteriorarea progresivă a sănătății fizice și psihice a tatălui, culminând cu decesul acestuia, precum și sinuciderea mamei nu fac decât să zdruncine starea de siguranță și credința autorului, să deseneze un câmp negativ al expectanțelor, aflat mereu sub semnul răului predestinat, al pericolului: *toată viața am așteptat să se întâmple ceva rău*. Situându-se în proximitatea răului, inhalând trauma bolii și a pierderii celor dragi ca pe un aer toxic, otrăvit, autorul devine el însuși captivul propriilor spaime și așteptări, robul gândului morții: *așteptarea răului a continuat/ să crească/ (...) pîinea-conopidă se hrănea din mine ca o tumoră omonimă*.

Dacă, în Sfânta Scriptură, Fiul Domnului garantează viața veșnică, prin credință: *Adevărat, adevărat vă spun că cine crede în Mine are viață veșnică* (Ioan 6:47), în urma traumei, odată răul produs, lucrurile stau diferit: *eu sunt Așteptarea și Viața și Moartea./ cine crede în mine, chiar dacă ar trăi, va fi ca și mort./ și oricine moare și crede în mine nu va fi trăit niciodată (cea mai rezistentă așteptare de pe pământ); singurul lucru în care mă încred e/ preferința mea pentru culoarea albastru (nu știu nimic despre tatăl meu)*.

Un pesimism aproape voluntar, premeditat, rece îmbracă fiecare gest: *mă pregătesc pentru dezastru/ ca la primul date, fără a împiedica, însă, scoaterea în evidență a punctelor tari, precum acuitatea și versatilitatea simțului olfactiv: pot detecta un trilion de arome (semnul că)*.

Vigilent, dar pașnic, anticipând apariția răului, autorul își condimentează așteptarea cu mici gesturi protective, ascunzând obiectele care ar putea cauza răni, în puerila încercare de a schimba destinul: *mă trezesc primul & strâng toate cuțitele din casă/ le pun sub perna pe care îmi așez capul & aștept/ (...) nimeni nu pare să se trezească/ ghilotina e măsluită*. Voită este și forma tipărită a unora dintre poeme, un joc subtil, cuprinzând stadiile intermediare ale scrierii, cu anumite structuri eliminate prin tăiere, unul dintre aceste poeme fiind și cel aflat în discuție, **strâng toate cuțitele din casă**. Deși experimentează din plin durerea leziunilor produse pe fondul traumatic deja existent, autorul nu uită că, la capătul tunelului, e posibil să existe o rază de lumină, orice nouă zi putând să reprezinte schimbarea, un nou început, cu noi experiențe pozitive: *cînd mă trezesc, îmi privesc ziua în față/ ca atunci cînd caut în buzunare/ moneda de cincizeci de bani care/ îmi eliberează coșul de cumpărături (o boală bună)*.

Ideea identității de gen, termenii din domeniul biologiei, medicinei sau psihoterapiei, precum și cei din domeniul tehnologiei informatice se întrepătrund în cadrul poemelor, creând rețele bine structurate ale realității și preocupărilor contemporane, în vortexul unei lumi în care buna creștere pare o boală: *politețea și respectul sunt/ cancerul meu (potențial)*, insecuritatea propriilor mișcări și gesturi fiind un semn al fragilității, dar și ceea ce le dă altora puterea și claritatea de a aplica măsuri corective și ameliorative: *Tremuratul mîinii mele e/ simptomul de care o altă mînă are nevoie pentru/ a ști unde să taie cît timp eu dorm cu/ tot ce e moale în brațe (instalații de rușine în marginile moi)*.

Nu întâmplător poziționat în centrul volumului, capitolul *partea rănită* aduce în prim-plan: teama, renunțarea, disimularea, dezamăgirea, oboseala, suferința, confuzia, eșecul, negarea, respingerea sau necredința, aspecte ale vulnerabilității celui rănit.

În schimb, ultimul capitol al volumului, *partea sănătoasă*, creionează, în mod optimist: binele, încrederea, libertatea și dragostea: *mă gîndesc la dragoste/ ca la o colecție de oase din care/ reconstitui scheletul/ unui animal preistoric (mă gîndesc la dragoste)*.

COMEMORARE

Hortensia Papadat-Bengescu – 70

MIHAELA STANCIU

Academia Română, Muzeul Național al Literaturii Române, Facultatea de Litere a Universității din București și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” au organizat, în data de 5 martie 2025, Colocviul Național „Hortensia Papadat-Bengescu – 70.”

În ziua Colocviului a fost vernisată și expoziția „Hortensia Papadat-Bengescu. Viață și cărți – de la epistolar la beletristic”, ce a valorificat documente originale (manuscrite, scrisori, cărți poștale, acte, fotografii, reviste, obiecte) din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române. Împlinirea a 70 de ani de la trecerea în neființă a Hortensiei Papadat-Bengescu reprezintă un bun prilej pentru o privire exhaustivă asupra operei și personalității sale.

Deși a fost eliminată din canonul școlar, rămâne o autoare de prim rang a literaturii române, o voce publică distinctă ce a reușit să se impună într-o lume a scriitorilor, nicicum a scriitoarelor, „marea europeană” a prozei românești moderniste, care, din nefericire, nu se numără astăzi printre scriitorii cei mai cunoscuți.

Participanții din diferite universități și instituții culturale ale țării (Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman” din Constanța, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea din București, Universitatea Transilvania din Brașov, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și Muzeul Național al Literaturii Române) au avut o miză comună, aceea de a investiga și de a revalorifica întreaga sa activitate literară.

Colocviul s-a desfășurat pe două secțiuni, ce au vizat ipostazele feminine prezente în opera Hortensiei Papadat-Bengescu, dar și conceptul identitate/alteritate.

Sesiunile s-au desfășurat atât la Facultatea de Litere, cât și la sediul Muzeului Național al Literaturii Române din Str. Nicolae Crețulescu nr. 8.

Alocuțiunile introductive au fost susținute de prof. univ. dr. Ioan Cristescu (Director General al Muzeului Național al Literaturii Române) și de lect. univ. dr. Laura Dumitrescu (Prodecan al Facultății de Litere, Universitatea din București), iar conferința inaugurală a fost prezentată de către prof. univ. dr. Carmen Mușat (Facultatea de Litere, Universitatea din București). Lucrările participanților vor fi reunite într-un volum colectiv, publicat la Editura Muzeului Literaturii Române.

Coordonatele care au stat la baza expoziției „Hortensia Papadat-Bengescu. Viață și cărți – de la epistolar la beletristic” însumează o serie de caracteristici atipice ale autoarei, care au fost exploatate în acest exercițiu de recuperare.

Hortensia Papadat-Bengescu, scriitoarea cu un debut întârziat, și-a făcut ucenicia ca epistolieră, pentru că nu a avut un mediu literar care să o formeze. Scrisorile ei merită privite ca punte către literatura de mai târziu, în care își va duce spovedania până la capăt prin ficționalizare. Dacă dialogul epistolar a reprezentat factorul determinant pentru parcursul ei literar, proza Hortensiei Papadat-Bengescu a conștientizat vocile criticii să se pronunțe în raport cu existența literaturii feminine. E. Lovinescu a construit un tipar mental despre literatura scrisă de femei, având ca punct de pornire opera ei.

Conceptul expozițional înglobează filiația dintre notele autobiografice, textele în proză și versurile în limba franceză pe de-o parte, și corespondența (cu intelectuali de calibrul, cu roluri decisive sau încurajatoare pentru formarea ei artistică: E. Lovinescu, Constanța Marino-Moscu, Camil Baltazar, Cezar T. Stoika), intervențiile din periodice și fotografii, pe de altă parte. S-a avut în vedere fie traseul dinspre manuscris către corespondență, fie viceversa.

Expoziția a cuprins și un itinerar al momentelor-cheie din parcursul vieții autoarei, cu mențiunea orașelor de provincie în care a locuit fără plăcere, dar și așezarea în București, oraș cultural ce a făcut parte din categoria viselor târziu împlinite.

Au fost expuse și documente relevante din dialogul epistolar cu doi dintre criticii triumfiului rarissimi: E. Lovinescu și G. Călinescu (corespondența cu G. Ibrăileanu nu se află în arhiva MNLR).

De asemenea, vizitatorul a putut pătrunde și în universul primelor scrisori păstrate ale Hortensiei Papadat-Bengescu, adresate părinților (la vârsta de 12-15 ani), în care se întrezăresc palide încercări de literatură, ce vor prinde contur în proza de mai târziu.

DRAGOȘ C. COSTACHE

Un alt fel de București

BOGDAN HRIB

Pentru mine, oricâte critici – fondate sau nu – ar avea și oricâte comentarii malițioase au generat filmele lui Nicolaescu, în care un comisar Moldovan/ Miclovan făcea dreptate ca într-un teribil *Wild Wild East*, acestea au fost deliciul copilăriei alături de *Rio Bravo* cu John Wayne sau *Războiul Stelelor*, la care am intrat numai după ce am cumpărat bilete la preț dublu de la bișnițari, adică 5 lei în loc de 2,5... Poate memoria mă înșală. Dar e sigur că replica: „Un fleac, m-au ciuruit!” are astăzi sens chiar și pentru generațiile tinere, producând de fiecare dată un zâmbet scurt în colțul gurii, pentru că, nu-i așa?, cine știe știe.

Despre perioada interbelică... numai de bine. Așa am tot fost învățați și ni s-a tot repetat în anii nebuni '90, apoi, treptat, narativul (ca să folosesc un termen la modă) s-a mai nuanțat. Și apare Dragoș C. Costache, un autor... *under forty*, care „a studiat Antropologia Socială la Stockholm, Migrația la Amsterdam și Științele Politice la București. Născut în epoca Ascii, fluent în emoji”, așa cum îl prezintă *Scena 9*, unde scrie critică de film. Cum altfel? Costache debutează în 2023 cu *În tăcerea nopții* (nu în arșița lui John Ball!) și recidivează în 2024 cu al doilea volum din serie, *Lăudați și cântați*, amenințându-ne că în 2025 trilogia se va încheia prin *Aur, smirnă și tămâie*.

Dar care este legătura dintre tânărul autor, perioada interbelică și comisarii vremii? Ei bine, lumea lui Costache este un București care n-a existat niciodată, pentru că Marele Război s-a încheiat în 1921, iar România, pustiită de bătălii și de gripa americană (sic!), condusă de Regele Albert I, se afla într-un echilibru extrem de precar... Egalitatea dintre minorități și români, dintre femei și bărbați agită spiritele într-un București plin de sărăcie, romanțe și voie bună. Lăutarii, dar și jazz-ul (din nou: sic!) răsună în fiecare cărciumă și bogați sau săraci speră că vremurile bune vor dura la infinit.

Dar crimele cutremură capitala: un polițist asasinat la Gara de Nord, un hangiu eviscerat în Mahalaua Dracului, un gratargiu perpelit pe propriul grătar la Obor. E momentul în care doi sticleți din Strada Sevastopol, subcomisarul Milia Popova și șeful ei, comisarul Popescu, intervin. De Crăciun, în 1926, într-un București care n-a existat. Așadar, un roman polițist? Sau poate un SF de istorie alternativă, care în România n-a prea avut succes? Ne amintim doar două nume: Liviu Radu și Florin Chirculescu. Doar atât. Sau poate un roman social? O oglindă deformată a societății de azi? Autorul pare să iubească acest tip de explicație, mergând spre o decodare a prozei sale în cheie antropologică. Costache se raportează la Harry Turtledove (netradus încă la noi) atunci când vorbește despre pofta lui de a scrie istorie alternativă și despre autorii care l-au inspirat. Totuși, revin și repet: nu cred că romanele lui Dragoș C. Costache sunt SF și nici polițier. Deși specialiștii de marketing din piețe mult mai avansate și bogate și-ar fi dorit să-l canonizeze într-o categorie sau o subcategorie specială, poveștile cu Popova și Popescu sunt prea suculente pentru a intra într-o cutie a standardizării editoriale.

Romanele sale permit o citire adaptată tipului de cititor. La o privire rapidă, din text erupe ancheta polițistă pigmentată cu personaje spumoase, complexe, cu istorie personală, care se devoalează treptat, după voia autorului, dar nu mai devreme decât e necesar pentru fiecare dintre ele de a-și susține coerent modul de acțiune. Milia Popova e polițista cu școală venită dintr-un colț sărac de... Dobroja, pe când comisarul Popescu, veteran (sergent) al Marelui Război, pare un dinosaur cvasi-fanariot, din secolul al XIX-lea, pierdut într-o lume care se vrea tot mai modernă. Dar Popescu este, pe fond, un om bun, cel puțin în paradigma lui despre bunătate și umanism. Duetul (am evitat să scriu cuplul, tocmăi pentru a nu trimite la alt tip de relație!) aduce cumva cu tipul clasic al polițistilor-anchetatori: cel bun și cel rău, dar epitetul ar trebui schimbate, pentru că aici avem polițista etică și cu școală, care respectă legea, și polițistul bătrân, cam nevolnic, dar care, cum-necum, rezolvă cazul. Niciunul nu poate fără celălalt.

Romanele se pot citi ușor sau greu, după poftă și atmosfera te învăluie, cu imagini cinematografice și chiar cu mirosuri de bucate alese sau de mahalale pestilențiale. Deasupra tuturor, dialogul este cel care desăvârșește demersul auctorial și nu numai verbalitatea, care îi iese bine lui Costache, ci și rucsacul lexical bogat în care amestecă argou, arhaisme și, mai mult decât atât, arhaisme inventate în acord cu lumea (alternativă) în care trăiesc personajele.

Așadar, pe scurt, de savurat pentru toate gusturile. Dixit, *kirios* cititor!

DEBUT ÎN PROZĂ 17

RALUCA FARAON

Pentru mine, numele – sonor – al lui Mircea Martin rămâne asociat cu cel al profesorului, prin excelență. Îmi amintesc faptul că și regretatul Nicolae Manolescu spunea, în ultimii ani ai vieții sale, exact acest lucru: că, dincolo de toate, el este profesor. A fi profesor devine o modalitate de a iubi, chiar de a iubi eroic, mai ales în timpuri de întuneric, de confuzie și de pierdere a valorilor.

Domnul profesor Mircea Martin m-a impresionat prin demnitate, integritate, prin tinerețea spiritului datorată unei febrilități vizibile, chiar și la vârstă înaintată, de a descifra lumea/ cultura, de a transmite acest entuziasm al descifrării celor pe care îi învăța sau alături de care continua să învețe. Rămâne pentru mine, în mod cu totul special, Profesorul, cu toate că nu am avut șansa și privilegiul de a-i fi studentă în anii facultății. În perioada aceea, personalitatea covârșitoare a domniei sale, scrierile sale, oarecum dificile pentru unii dintre noi, creaseră un nimb care îl făceau „inaccessibil“.

Este drept că l-am cunoscut apoi prin scrierile domniei sale, texte care mi se dezvăluiau în straturi succesive de sens adânc, de plinătate a frazei, a limbajului critic de înaltă ținută nu numai ca idee, dar și ca stil. Îi sunt îndatorată, ca mulți alții, pentru cărțile de teorie și hermeneutică literară care au apărut datorită domniei sale la Editurile Univers și Paralela 45.

În anul 2014, când a început dialogul nostru (eu așa văd cei trei ani și mai bine de doctorat sub îndrumarea domniei sale), am avut parte nu numai de „exerciții de admirație“, vorba lui Cioran, dar și de un drum, de multe ori anevoios, spinos, de luptă cu imaturitatea mea de abordare a unei idei de analiză, de percepere a unui text, de luptă reală cu un soi de comoditate a descifrării hermeneutice. Domnul profesor a avut inspirația, experiența și înțelepciunea nu numai de a mă provoca în propriile alegeri, dar și de a mă convinge să privesc din alte perspective de analiză, unele deranjante și nu la îndemână, edificiile pe care le construiseam cu vanitate. Este adevărat că dialogul nostru a însemnat, de multe ori, descoperiri împreună, renunțări reciproce, dar, una peste alta, domnul profesor m-a provocat mereu, mi-a domolit excesele și m-a încurajat în timiditățile inerente. O „împreună lucrare“, nu ca text finit – care, categoric, poate fi oricând revizuit și îndreptat –, ci ca descoperire a frumuseții și profunzimii literaturii. Îi sunt recunoscătoare, mai ales, pentru rigoarea care s-a manifestat și în aspectele formale, gramaticale, dar și pentru bucuria pe care o manifesta când descopeream împreună, după lungi discuții, un fir călăuzitor al „mersului“ lucrării. În toată această perioadă, am avut bucuria de a întâlni și un om minunat, tandru, cu umor, sensibil la problemele personale de care se interesa discret și cu empatie.

Dar cel mai mult mă leagă de Mircea Martin pasiunea pe care o împărtășeam tacit pentru poezie. Știu că ar fi fost minunat ca teza mea de doctorat să fi fost din acest domeniu, dar nu a fost să fie. Totuși, am vorbit mult despre poezie, mi-a citit cu atenție volumul de debut, a scris pe coperta a patra a acestuia, a venit (ca o excepție de notorietate) la lansarea volumului „să locuiești într-un cerc și să nu-ți atingi centrul“ (nu i-am mărturisit niciodată cât de mult a contat în alegerea titlului prefața dumnealui la „Metamorfozele cercului“ de Georges Poulet). Asta a însemnat enorm, pentru că încrederea tandră cu care mi-a însoțit debutul în poezie a însemnat și recunoașterea de către mine a faptului că ceea ce mă definește în meseria de profesor, în activitatea de eseistă, în relația mea cu textele literare sunt iubirea și neliniștea, deopotrivă, față de lume, de om, de cultură care își trage seva din poezie. Poezia scrisă și nescrisă a oamenilor, a frumuseții și a spaimei din noi.

Îi mulțumesc omului de cultură, profesorului, iubitorului de poezie Mircea Martin și îi urez cu toată inima La mulți ani!

Ziua Internațională a Poeziei celebrată la București

Filiala București-Poezie a Uniunii Scriitorilor din România, în colaborare cu Muzeul Național al Literaturii Române, a organizat o manifestare literară dedicată Zilei Internaționale a Poeziei, sub genericul „Poeți din București“. Evenimentul a avut loc la Muzeul Național al Literaturii Române, în Sala Perpessicius, la sediul expoziției permanente din Str. Nicolae Crețulescu, în ziua de 20 martie. Cu acest prilej, Horia Gârbea, președintele Filialei București-Poezie a Uniunii Scriitorilor le-a decernat diplome unor membri cu bogată și îndelungată activitate literară în cadrul Filialei, la împlinirea unor vârste semnificative. Au primit Premiul Special al Filialei scriitorii: Vilia Banța, Gabriel Burlacu și Costinel Petrache.

În cadrul recitalului poetic, ce a constituit partea principală a evenimentului, au recitat din creațiile lor poeți din Filiala București-Poezie, cinci tineri poeți invitați, alături de membrii Uniunii. Au participat: Varujan Vosganian, Costinel Petrache, Gabriel Burlacu, Vilia Banța, Nicoleta Milea, Mihaela Stanciu, Valentin Busuioc, Sorin Despot, Ion Bogdan Ștefănescu, din partea Filialei, alături de tinerii lor colegi: Ligia Keșșian, Ioana Tătărușanu, Tiberiu Neașu, Mihai Vasilescu, Gabriela Toma. Poeta Gabriela Toma a oferit un poem recitat de colega sa, Loreta Popa, care a reprezentat muzeul-gazdă. Moderatori ai recitalului au fost poeții Evelyne Croitoru și Horia Gârbea. Muzicianul și poetul Ion Bogdan Ștefănescu a interpretat, alături de un poem, o piesă muzicală, cu virtuozitatea sa cunoscută. Poeții și publicul s-au bucurat împreună de momentul sărbătoresc.

*

Primăvara Poeților la Buzău

Biblioteca Județeană „V. Voiculescu“ din Buzău a organizat vineri, 21 martie, la sediul din Galleria Mall (Sala „V. Voiculescu“), a XVI-a ediție a Festivalului „Primăvara Poeților“, cu prilejul Zilei Internaționale a Poeziei.

Publicul numeros a participat la o întâlnire cu scriitori valoroși. Horia Gârbea a susținut conferința „Direcții în poezia română contemporană“. Cel mai recent volum al autorului, „O mașină pentru zburat“, apărut anul acesta la Editura Neuma, a fost prezentat apoi de poetul și editorul Constantin Marafet. De asemenea, volumul „Toamnele mele“ al poetei Genoveva Zafiu, apărut postum, a fost prezentat de scriitoarea Marcela Chiriță.

Ca în fiecare an, poeții prezenți au citit din creațiile proprii, sărbătorind astfel frumusețea poeziei, de ziua ei.

În holul Bibliotecii Județene „V. Voiculescu“ a fost vernisată cu acest prilej expoziția „Primăvara Poeților Buzoieni“, deschisă publicului în perioada 21-31 martie 2025. Iubitorii de poezie au participat cu bucurie la un eveniment cultural remarcabil.

Stimată doamnă Roxana Tudor, prima mea întâlnire cu arta dumneavoastră textilă și-a datorat fericita ocazie vernisajului din 24 iulie 2024 de la Galeria Orizont din Capitală.

Mă bucur foarte mult că am avut deosebită plăcere de a vă cunoaște în seara vernisajului primei mele expoziții personale, care, deși a fost marcat pregnant de o furtună de vară destul de violentă, a adunat o mulțime de prieteni vechi și noi ce au dorit să cunoască mai îndeaproape arta textilă și tematicile pe care le explorez cu ajutorul ei.

Într-adevăr, cel mai neașteptat vizitator, în seara vernisajului, a fost o rupere de nori estivală. Nu tocmai o asemenea provocare ecologică este și problematizarea la care invită aceste lucrări?

Una dintre preocupările mele principale este modul în care umanitatea evoluează și felul în care această dezvoltare duce către mai bine sau mai puțin bine în ceea ce privește conexiunea noastră ca specie la mediul natural, conexiune pe care în prezent se pare că o negăm și o minimizăm din toate puterile. O observație pe care am făcut-o acum mai multă vreme m-a pus pe gânduri în această direcție: natura este cea care își cere imediat drepturile și intră înapoi în orice spațiu pe care omul l-a transformat pentru a-l aduce pe calea nevoilor sale. Vedem doar toate ierburile care cresc la propriu din asfalt, florile încolțite pe te miri unde, ca să nu mai menționez templele și alte construcții pierdute în diverse jungle ale globului pământesc. Ne luptăm cu toate mijloacele să eradicăm gândacii de bucătărie, ploșnițele de pat sau fânțarii, mușecaiul atotprezent sau alte forme de manifestare a naturii și nu reușim decât să provocăm evoluția lor în organisme din ce în ce mai rezistente. Aceste aspecte mă îndeamnă să cred că nu distrugerea este calea, ci integrarea organică a diferitelor nevoi, pentru a crea un habitat deopotrivă favorabil tuturor speciilor și coexistenței.

Agregarea unor colaje printr-o subtilă „contaminare” progresivă de la un element la altul, efectul dinamic al compozițiilor în vortex, contrastul dezvoltare-degenerare desemnează un stil. Și totuși, surprinzător, v-ați intitulat expoziția cu dedicația volatilă *Cântec pentru Aurora*.

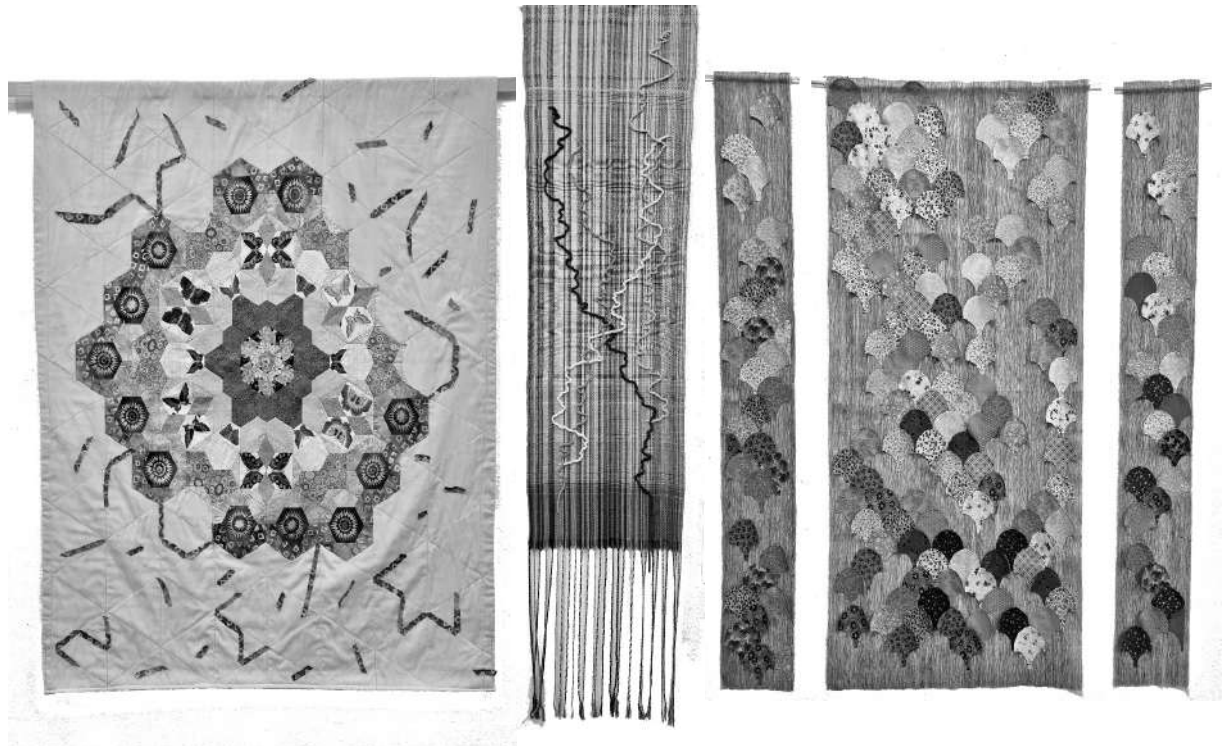
Aurora este lumină, Aurora este răsăritul, Aurora este speranță și Aurora este renaștere. Toate aceste simboluri și altele pe care ea le poartă sunt cele pe care am vrut să li le comunic privitorilor, în speranța că împreună putem construi o lume mai gentilă și mai tolerantă, care să se aplece cu blândețe asupra nevoilor tuturor constituenților săi.

Cea mai expresivă pentru violența impactului uman asupra mediului ambiant mi s-a părut originala imixtiune în împletiturile din opt ite ale lucrării *Accidentul* a unor enorme andree. Aveți și dumneavoastră o lucrare favorită printre expozate?

Lucrarea care îmi este cea mai dragă din toată colecția este și aceea care dă titlul poveștii, ea conținând, pe lângă toate simbolurile Aurorei, și o însemnătate profund personală pe care nu sunt încă pregătită să o dezvălu publicului. Să spunem doar că este un proiect care a așteptat mai bine de 15 ani pentru a-și găsi aripi și a-și lua zborul în lume. În ceea ce privește *Accidentul*, el este într-adevăr parte esențială din povestea *Aurorei*, precum sunt toate lucrările din această

Putem construi împreună o lume mai gentilă și mai tolerantă

Interviu realizat de EMIL LUNGEANU

expoziție, și fără el expoziția nu ar fi fost încheiată. Pot să vă împărtășesc faptul că am terminat acea lucrare în dimineața vernisajului și am panotat-o cu doar câteva ore înainte de venirea tuturor celor care au dorit să fie alături de mine la prima citire publică a acestei povești.

Aveți îndeobște așteptări de la publicul larg sau țineți seama doar de gustul specialiștilor?

Cred că așteptările oricărui artist sunt de la toți cei care vin în contact cu arta lor; până la urmă, arta este cea care se adresează exclusiv emoțiilor umane și asta nu este ceva care să poată fi educat sau indus, există *per se* în orice ființă umană. Îmi place să observ impactul pe care lucrările mele îl au asupra privitorilor, asta îmi dezvăluie adesea idei subconștiente ce se exprimă subtil, uneori atât de departe, însă purtând cu atât mai multă forță, cu cât vin dintr-o zonă mai puțin explorată. Aici e o întregă discuție de dus despre „de unde vin ideile” și „unde stau emoțiile”.

În lucrările dumneavoastră transpare demersul unui activist conservacionist. Să includem cumva în același caracter programatic și opțiunea pentru fibrele naturale? Poate și pentru coloranții naturali?

De când mă știu, am preferat, organic, fibrele naturale în detrimentul celor sintetice, este cumva o opțiune scrisă genetic în ființa mea. Despre coloranții naturali pot să vă spun doar că am participat la proiectul „Coloranți naturali – de la cercetare științifică muzeală la arta textilă contemporană”, care s-a desfășurat în cadrul participării României la manifestarea europeană *COST EuroWeb – Europe Through Textiles*, expoziție încheiată de curând la Muzeul Național de Istorie a României.

Apropo de coloranți, floarea-soarelui a lui Van Gogh își pierde deja lumina galbenului, irișii mov s-au albăstrit și ei. Depigmentarea asta nu afectează și aspectul lucrărilor textile?

Nimic nu e veșnic, totul este într-o continuă mișcare și transformare. Dacă privim lucrurile din această perspectivă, nu este decât natural să se întâmple așa și îmi place să privesc lucrurile din acest punct de vedere. E fapt știut că toți coloranții, mai ales cei naturali, se reduc la albastru și apoi la nimic atunci când sunt expuși luminii, așa că haideți să alegem să ne bucurăm de viață și de artă atunci când ea există și este prezentă alături de noi, nu s-o plângem că a dispărut

după ce am ignorat-o cât a fost prezentă. La „Noaptea Muzeelor” oamenii se înghesuie și se calcă în picioare să viziteze muzee unde altfel nu merg niciodată, nici chiar în zilele speciale cu gratuitate.

Fiindcă ați adus vorba de muzee, întâlnirea mea cu arta textilă a lui Dalí s-a petrecut în catacombele de la Place du Tertre din Montmartre, unde o broderie *trompe-l'oeil* dezvăluia portretul lui Abraham Lincoln privită doar dintr-un anume unghi și distanță. Este expresivitatea unei creații vizuale potențată de perspectivism? Dar de materiale și tehnici?

Mi-e teamă că la această întrebare nu am un răspuns. Există în artă, în desen ceea ce se numește „anamorfoză” – este o tehnică prin care un anumit desen este ascuns în altul, revelându-se privirii doar dintr-o anumită perspectivă, probabil cu această tehnică v-ați întâlnit. Perspectiva, compoziția, cromatica, desenul și multe altele, toate sunt tehnici utilizate pentru a scoate în evidență emoții. Că un anumit artist alege o anumită tehnică sau decide să se subscrie unui anumit curent este doar o opțiune personală și nu cred că este definitorie prin sine însăși pentru mesajul ce se dorește a fi transmis. Da, ca artiști, putem alege o tehnică sau un mediu anume, pentru că simțim că ne putem exprima mai bine cu ajutorul lor, însă din ce în ce mai mult vedem fenomenul artiștilor care folosesc medii convenționale în moduri neconvenționale și care activează în mai multe direcții simultan.

Dacă n-ați fi avut preocupări conservacioniste, căror altor valori v-ați fi dedicat demersul artistic?

Mi s-a părut întotdeauna fascinant studiul universului interior și exterior. De la posibilitatea vieții extraterestre până la cotloanele cele mai ascunse ale sufletului uman, micro-cosmos și macro-cosmos, toate pun probleme fascinante și interesante de explorat. În prezent studiez colecția de arhetipuri adunate sub numele de „Tarot” și probabil în cursul verii viitoare vă voi invita la un nou vernisaj, de astă-dată adunând rezultatele specifice acestui demers intelectual, exprimate prin transpunerea în mediu textil a concluziilor pe care le voi fi extras până atunci. Să sperăm că nu va fi din nou o furtună exterioară, ci doar una interioară, generată de emoțiile citite în viitoarele lucrări!

PREMIERĂ
ABSOLUTĂ

Ghinionistul, o comedie norocoasă

DINU GRIGORESCU

La Teatrul „Alexandru Davila” din Pitești, director: reputatul actor și regizor Dan Tudor, anul 2025 este dedicat exclusiv dramaturgiei feminine. După spectacolul *Frumoasă și cool* de Alexandra Ares, a fost prezentată comedia *Ghinionistul* de Lucia Verona. În România, ne spune piesa, proliferază îngrijorător o nouă faună de șefi profitori, imbecili și corupți, specifică epocii digitale. Telefoanele mobile au devenit organice, indispensabile, revoluționând întreaga comunicare; omul și telefonul fac corp comun.

Piesa, construită cu abilitate dramaturgică, conține spiritul satiric al epocii lui Teodor Mazilu din anii '60-'70, al lui Tudor Popescu și al comediografilor de mai târziu: Mihai Ispirescu, Viorel Cacoveanu, Horia Gârbea, Dinu Grigorescu. Cum fiecare perioadă istorică își formează lichelele și abjecții care se instalează în funcții de comandă, dramaturgia devine inovativă și ca limbaj, și ca structură.

Ghinionistul doamnei Verona este omul cumsecade, funcționarul mărunț, uitat într-o funcție de mulți ani, care crede sau chiar își face datoria la birou cu onestitate și fidelitate profesională. Acesta se revoltă brusc împotriva corupției și incompetenței crase a nivelului superior care, la un moment dat, explodează în noua societate a democrației născute dintr-o revoluție. (Eugène Ionesco afirma: *Societățile oribile devin și mai oribile.*) Personajul, care se numește Popescu, ne aduce aminte și de romanticul slujbaş Mitică Popescu, din piesa omonimă a lui Camil Petrescu.

Comedia debutează cu o scenă mută a batalionului de subalterni și de șefuleți, în pelerine negre, care induc ideea uniformizării malefice. Fiecare seamănă cu celălalt și toți au ca numitor comun apocaliptic telefoanele mobile de care nu se despart nicio secundă. Scena induce un frison și imaginea de sclavi ai telefoanelor mobile și, implicit, a poluării și manipulării pe care ele o degajă. În centrul atenției, la vârful organigramă, un director general își sărbătorește ziua de naștere în birou, unde năvălește puhoiul de subalterni înarmați cu telefoane și cadouri, dar dezarmați de sinceritate și afectivitate autentică. Un moment excepțional de comedie și de satiră implicit! Măreața aniversare a canaliei este onorată de o altă canalie, ministrul de resort, un erou politic malefic, parașutat în acest univers kafkian de o psiholoagă și prieteni mai apropiați, șarlatani. În paralel cu emoțiile aniversării, vedem și emoțiile ghinionistului care se tot pregătește pentru o lovitură de teatru cruntă, dorind să-l insulte și să demaște apucăturile de dictator ale directorului general.

Contrar așteptărilor, ghinionistul nu este eliminat, ci promovat director general adjunct, o manevră de a-l aduce în șleahță și un alt mod de anihilare a personajului incomod.

Finalul este impresionant și dureros de adevărat, construit pe o ambuscadă a subalternilor robotizați prin care norocosul ghinionist încearcă să treacă spre alte idealuri, dar e călcat în picioare. E metafora asasinatului ori a suicidului celor naivi care se luptă cu sistemul.

Gogu Preda îl joacă jovial pe imoral, un portret exact al unui abject înscăunat fără merite; Tatiana Serghi ne aduce aminte de stilul sec și somant al secretarei miliardarului Bucșan din *Ultima oră*; Robert Tudor livrează un ministru venit la aniversare, aducând un plus de culoare și savoare momentului aniversar; Alina Diaconu o întruchipează pe fosta nevastă a demnitarului cu farmec și comedie tristă; Cornelia Niculescu este șarmantă în rolul psiholoagei Sonia; Daniela Marinache se remarcă prin spontaneitate și constituie o pată de culoare, o imagine exactă a inevitabilei amante; Adrian Duță este atractiv, la fel și colegul său, Petrișor Diamantu, ambii fiind plăcuți în toate aparițiile scenice. Grupul funcționarilor slugarnici – idee regizorală – a fost susținut cu farmec și forță expresivă, fiind coordonat impecabil de Andreea Drugulescu.

Costumele de bun-gust și decorurile adaptate Sălii Studio poartă semnătura scenografei de talent Miruna Varodi. Piesa implică o schimbare rapidă a decorurilor, operațiune care decurge bine, dar soluția armurii primite ca suprem cadou nu se susține logic prin modalitatea tehnică aleasă.

Mona Gavrilaş este o regizoare inteligentă și cu potențial. Ea semnează cu succes și ilustrația muzicală.

Spectacolul, construit cu forță satirică și imaginație, nu scoate întotdeauna în evidență replica de comedie.

APROPIERI

GIUSEPPE IOZZIA
(Italia)

Giuseppe Iozzia s-a născut în Sicilia, în anul 1950. La sfârșitul anilor '60 s-a mutat în Torino, unde locuiește și astăzi. Nu se consideră poet, ci mai degrabă un povestitor. Preferă poezia de stradă, rostită cu voce tare, în locul poeziei de salon. Scrie în siciliană, italiană și câteodată în limba spaniolă, doar pentru plăcerea de a folosi limba lui Borges, Mari, Lorca și Unamuno. A publicat o singură carte: Dal Mare uno Scoglio, Editura Alhena, 2021, cu o ilustrație semnată Luisa Adriano.

Prezentare și traducere
MARIA GRĂDINARU

Poezia, cuvinte sunet sens

Scenă întunecată, doar un pupitru.
Un microfon în fața gurii.
Hârtii pe pupitru. O lumină pe tine.
Un cititor de poezie. De cuvinte scrise?

Cuvintele de pe foi, cele tocmai citite, nu mai sunt cuvinte scrise; nu mai sunt cuvinte. Cuvintele scrise care se citesc nu sunt cuvinte, ci voci; este sunetul care se întâmplă.
Cuvintele care vor fi citite nu sunt încă scrise, nu există; conform paradoxului incertitudinii, ele se vor întâmpla doar când vor fi citite.

Să ascuți o poezie și să te gândești la ea ca la o proză plină de sens și să nu cunoști sensul poeziei.
Să ascuți o poezie înseamnă să ascuți zborul unei păsări colibri;
Să-i auzi fâlfăitul fără să-i vezi aripile.

Apoi sunetul se oprește și pasărea colibri dispare; poate a zburat în corola altei flori.
Și nu mai suntem atât de siguri că avea aripi; și că au existat cuvintele; pentru că sunetele nu mai există.

Poezia trebuie citită numai cu voce tare.
A-l citi pe Rilke numai cu ochii înseamnă a-l asculta pe Beethoven cu dopuri în urechi și a privi un tablou de Van Gogh cu ochelari de soare, întunecați.
Poezia există numai ca sunet, care are sens doar în ascultarea cuvântului ca voce. Emoție inefabilă a unui spațiu suspendat – așteptare între cuvânt și sensul sunetului său.

Ascultare plăcută.

Scirocco

Scirocco, vânt de mare cald și blând,
în noaptea asta, în zori, ai sosit din deșert;
cerneală neagră ieșită din călimări antice,
plină de nisip roșu, piele și gânduri șlefuite.

În tăcere, ca un hoț obraznic, prin porumbare, și
crăpăturile și golurile din zidurile bisericilor și prin case te-ai strecurat, și
ai fredonat ectenii încântătoare deasupra altarului, și
sacristan necredincios ai stins lumânări și lumânările, și

cântece de leagăn, pentru copiii adormiți în leagăn ai cântat, și
ai trezit dorințele îndrăgostiților, în saltelele lor de paie bătucite.
Dar eu, care nu mai sunt copil și nici măcar iubit,

într-un sicriu întunecat, rece și ud, am rămas rătăcitor.
Acum aștept bocitoarele cu plânsul lor fals și
un preot paroh care mă va stropi cu agheasmă.

Păcatele se învârt în capul meu; multe, și fără regrete.
Scirocco vânt de mare, nu stinge văpaia flăcărilor mele fierbinți.

Foto: Ika Rodica, Artefactum

Actor printre mituri

DORU MAREȘ

Pornind cea dintâi de la Shakespeare și secundul de la Eschil, Mona Donici și, respectiv, Szabó Kristóf reinterpretează, prin apropieri și distanțări în timp ori ideatice, mituri și personaje exemplare în beneficiul a două spectacole. Primul este *Hamlet mortuus est*, producție a Asociației Culturale Arte Factum, celălalt, *Danaos*, montat la Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, ambele din Timișoara.

Spectacolele se învâluie persuasiv într-o aură bizară, de matcă a începutului de vremi, ca să zic așa, garantată pe de-o parte de textele fundamentale de pornire, pe de alta de muzica originală, de scenografie, de video-design și de un element de legătură, un ax al celor două parcursuri: Kocsárdi Levente, actorul titular al ambelor spectacole, la fel de coerent și imaginativ în personajele pe care le creează.

Asumându-și atât interpretarea, cât și conceptul spectacular, Kocsárdi Levente își conduce cu răbdare monodrama hamletiană, reconstituind povestea ca pe un joc de puzzle sau, de ce nu?, ca pe o depănare de mătănii ale călugărului (în rasa căruia, cu gluga bine trasă pe ochi, Sergiu Cătană va iniția sunetul dintr-un „ungher la vedere” al spațiului de joc), care pesemne se pregătește să urce scările proiectate în fundal, spre ușa închisă a definitivului. O sugerează video-designul lui Sebastian Hamburger, care pare a întâmpina acest Hamlet prin contururile fluide ale unei posibile supe primordiale. Iar personajul sosește, evident, din timpuri mai vechi, cel puțin ale antichității (unde Kocsárdi Levente se va „muta” în hainele lui Danaos, cum vom vedea), casca-mască mortuar-războinică sugerând, pe de altă parte și dintr-un anume unghi, un ceas moale de inventar dalinian. Vine oare acest Hamlet pe undele lui Lethe, râul uitării de pe celălalt tărâm, parcurgându-i cursul în sens invers, marinar și gropar în același timp? Căci lopata cu care probabil călăuzește sicriul – ambarcațiune – loc de veci – ladă cu amintiri are de la natură acest multiplu înțeles. O ladă cu minuni funcționale, ca întreaga scenografie concepută de M. C. Donici.

Pe sub bolțile Bastionului timișorean, suntem aduși în locul în care „timpul scrâșnește din dinți la netimp”, din athanorul căruia lopata (un al treilea înțeles al termenului, iată) scoate cenușa din care se plămădește și se coace Moartea. Un cuptor însă cu flăcări de ger, s-ar zice, căci naște craniile de gheață, ce vor lăsa actorul să imagineze pandantive și o joacă-animație cu pantofii unora care-au fost și unei mandibule-coroană regală. În jur, proiectate pe cărămida peretelui, flori din „somnul morții”, cu un soi de grijă pentru complementaritate, alunecând pe alocuri și insidios către ofilire, precum coroana mortuară. Macii punctând rețeaua verde a naturii stau mărturie. Nu este, însă, ca să zic așa, poporul vegetal al Blandianei, ci unul care îndură paradoxal „blestemul că poate fi atât de lungă viața”, dar și blestemul de a o ști, drept pentru care craniul de gheață se va face țândări, lovit de perete. Iar acest Hamlet (al lui Kocsárdi Levente) care se întoarce trăiește aparent încă un blestem: acela de a musti în egală măsură de o energie și o tandrețe care ies la lumină rând pe rând, imprevizibil, în funcție de istoria pe care o învie povestind-o, căci „numai cuvintele întrerup tăcerea, în rest totul e tăcut”. Și așa își fac apariția șobolanul Polonius cu mica lui mantie de bufon, țeasta blondă a Gertrudei, șarpele Claudius ori floretele sintetizând scena duelului ce se va desfășura ca o nălucire, ca un abur, în proiecție. Elementele de coregrafie (semnate de Anca Stoica) vor gira și finalul, în sicriu ori în fantomaticile apariții de fundal, pe zidurile pe care se va scurge până la întunecare sângele-martor al crimei, al blestemului de a fi sevă a unei viitoare renașteri, a veșniciei din care mai vine câte un Hamlet pentru a se amuza povestind istoria, poate pentru a o exorciza odată și-odată.

Schimbând întruparea lui Hamlet cu aceea a lui Danaos, Kocsárdi Levente ne trimite și mai departe în timp, în arealul miturilor originare. Regizorul și coregraful trăitor în Germania, dar născut la Budapesta, Szabó Kristóf, pornește de la *Rugătoarele* lui Eschil pentru a sugera o desfășurare de când lumea a exilului, a dramelor refugiului, a impunerii cu de-a sila, generatoare de victime în masă. Muzicii electronice live a lui Sergiu Cătană i se asociază acum, ca un narator-translator subtil, flautul lui Vlad Colar (zeu Pan? păstor grec cu sarică mițoasă, care și lui Homer îi cântase?), cu funcție inițiativă, dar și garant al suitei de stări care cuprind totul în tandem cu video-designul complex al lui Kovács Ivó.

Punând la punct scenariul, Szabó Kristóf a încercat o pătrundere cât mai în adâncul condiției umane. Zeii din Olimp par a fi creat natura și omul ca leac al plictisului prea-de-tot al veșniciei. Aducându-l și pe Cronos (Bálint Előd) în scenă, regizorul probabil că asta încearcă să sugereze: o istorie care se repetă și pentru zei, și pentru oameni, încă de pe când Uranos și Gaia procreau titanii. În context, încercarea agresivă a lui Egyptos (Molnos András Csaba nu inutil și în rolul zeului războiului, Ares) de a-și căsători cei 50 de fii cu cele 50 de fiice ale fratelui său Danaos nu e decât o refacere în oglindă a celor ce se petrec de la începutul vremurilor în Olimp. „Ne putem mândri că suntem un neam din Argos, coborât dintr-o junincă binecuvântată cu un copil”, susține Danaos, dar riscul e pe măsură. Conflictul dintre cei doi frați, Danaos și Egyptos, repetă, în definitiv, o poveste de familie care aduce laolaltă nemuritori și muritori. Dovada? Titanul Cronos și Rhea îl concep pe Zeus. Fratele lui Cronos, Okeanos, și soața lui, Tethys, o aduc pe lume pe oceanida Melia care, cu fratele ei, Inachos, o concep pe Io, preoteasă a templului Herei (soția lui Zeus), Io după care zeului zeilor i se aprind călcâiele. Io este „juninca binecuvântată”, o existență tragică, desigur, dar – pare a sugera Szabó Kristóf – și de o feminitate explozivă, o replică pe pământul muritorilor a Afroditei, căreia danaidele i se roagă firesc: „Io, strămoașa mea culegătoare de flori, lasă-mă să simt, chiar dacă doar pentru o clipă, ce este dragostea adevărată.”

Totul e muzică, dans aproape hipnotic, păpuși și măști, puzzle apoftegmatic. Trecând marea spre Argos, în țara lui Pelasgos (Kiss Attila), exil și întoarcere la origini în egală măsură, mântuire peste vremi a lui Io (Tóth Karolina), pe de altă parte („La comanda Herei, Cronos, regele lumii de dincolo, nu mă poate primi până la întoarcerea în Argos”), Danaos și fiicele lui (întruchipate de Borbély B. Emília) fac să se schimbe structurile acvatice ale video-designului într-unele urbane. Mai apoi, imaginile generate de război și teroare, odată cu augmentarea sonoră în combinația flaut, chitară și baterie, inițiază profiluri amintind de Bosch ori Otto Dix. E ca și cum actori și spectatori laolaltă ar migra în lăuntru cromaticii și contururilor din *Guernica* lui Picasso, demonstrație de iscusință a acestui artist special care e Kovács Ivó. În fine, percuția susține sinuciderea danaidelor, iar câteva monologuri pregătesc profunzimea finalului sub semnul paradoxului: „căci durerea este pacea care omoară cu blândețe orice îndoială”.

Cred, totuși, că regizorul, asumându-și și scenografia, se putea lipsi de automobilul – dric – sipet care parazitează centrul spațiului de joc, schela pentru percuție meritând o mai aproape așezare și mai intensă utilizare.

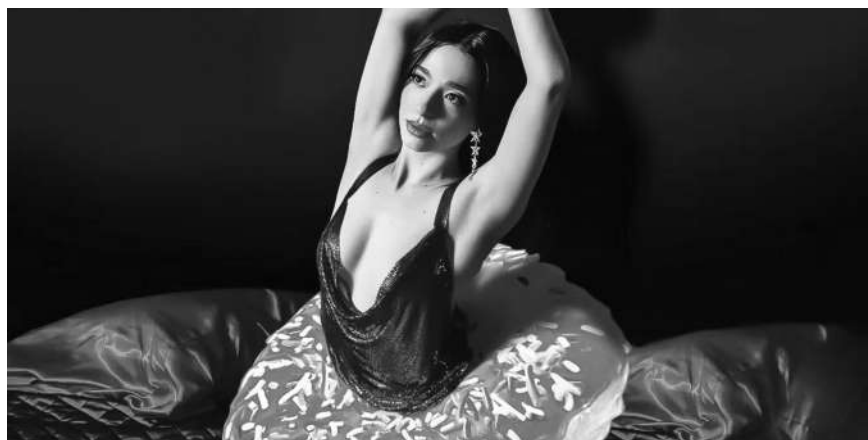
Așadar, două spectacole memorabile, cu varii demonstrații de virtuozitate și cu un Kocsárdi Levente ale cărui personaje bat la pas istoria „cu capul descoperit, cu picioarele goale, în hainele săracilor păcătoși și cu o frânghie la gât”.

Cenușăreasa și prințul fericit

ANGELO MITCHIEVICI

▲nul acesta, *Anora* în regia lui Sean Baker a fost cel mai premiat film la Gala Oscarurilor, luând pe rând Oscarul pentru: Cel mai bun film, Cel mai bun regizor, Cel mai bun scenariu original, Cel mai bun montaj și Cea mai bună actriță în rol principal (conferit lui Mikey Madison).

O prezentare detaliată a filmografiei lui Sean Baker o realizează cu multă minuție și empatie Andrei Gorzo în articolul său, *Neon-neorealismul lui Sean Baker: viața așa cum e și ar trebui să fie*.

Despre ce este vorba în acest film ultrapremiat? Ani (Mikey Madison) este o lucrătoare sexuală în vârstă de 23 de ani, stripperiță într-un club din Brighton Beach, adusă de fluxul de imigrație care alimentează metropolele americane, cu o mamă uzbekă, fapt pentru care știe și puțină rusă. În clubul respectiv, care are ceva ștaif, își selectează clienții, atunci când nu îi sunt recomandați chiar de patronul localului. Relațiile cu aceștia nu sunt încordate, ci echilibrat-mercantile. Undeva la etaj există niște separeuri unde domni – deja mesmerizați de privirile galeș-pisicești și nării evidențiați ai damelor – urcă pentru un număr special. Atenție, Ani nu oferă întreaga gamă de servicii, ci un *lapdance*, specialitatea casei. Așezat pe o canapea, clientul meduzat erotic privește spectacolul de unduire șerpești-feline ale profesionistei cu sânii la vedere, îmbrăcată doar cu un chiloțel. Aceasta îi dansează „în poală” și îi permite bărbatului să-i strecoare bacnote în așele care materializează slipul minuscul, fără însă a avea dreptul să o atingă pe dansatoarea transformată într-o *dominatrix* și cu atât mai puțin să inițieze un act sexual. Ceea ce oferă dansatoarele este o excitație fără finalizare în limbajul sărac în sugestia al breslei.

Ani nu se consideră cătuși de puțin o prostituată, a *hooker*, va protesta vehement când va fi numită astfel; serviciile ei sunt limitate, nu presupun contactul fizic, chiar dacă își poate permite să le ofere clienților care-i cad cu tronc nuditatea integrală sau chiar serviciile complete. Pe cât de strălucitoare este această lume încinsă de fantezii sexuale în lumina spectral-artificială a neanelor, pe atât de ternă se dezvăluie existența cotidiană atunci când juna se retrage epuizată de viața de noapte într-o locuință aproape de o linie ferată. Cenușăreasa se întoarce de fiecare dată acasă fără prinț, în cenușul cotidian.

Viața i se schimbă când întâlnește un client tânăr, cu o aparență adolescentină, Ivan (Mark Eydelshteyn), fiul unor oligarhi ruși – lucru pe care-l află ulterior –, care se distrează împreună cu prietenii în acel local. Nu e *love at first sight*, ci un *like* evidențiat prin bonusul vizual oferit clientului, care se transformă repede în servicii complete la domiciliu, tarificate cu ora, pentru că, indiferent de simpatie sau de atracție, regula de aur rămâne aceeași: „cu banii jos”. La un moment dat, după consumarea prea rapidă a actului sexual – impetuozitatea tânărului vine la pachet cu lipsa sa de experiență –, fata îl informează că mai au la dispoziție 47 de minute și, prin urmare, mai poate beneficia de o tură de călușei.

Tânărul o introduce în versiunea rusească a celor o mie și una de nopți, în vila sa de un lux de magnat, totul în jur fiind umplut cu distracția fiului risipitor, *enfant gâté*, un prinț fericit și iresponsabil care descoperă atracțiile din Las Vegas și New York. Entuziasmul lui nedisimulat în fața parcului de distracții pe care îl reprezintă cosmopolisul american sau rezervația consumeristă din Las Vegas este contaminant și consună cu fascinația pe care o încearcă fata de locale. Partea aceasta de film este și un fragment de *soft porn*, tot vertijul distracționist, droguri, disco-țopăială, party după party etc., fiind aseasonat cu sex.

Tânărul o închiriază întâi cu ora, apoi cu săptămâna și după – pornind probabil de la constatarea simplă că mult mai comod este permanent și gratis – se ajunge la însurătoare, propunere tot atât de serioasă precum o comandă de pizza. De altfel, după o partidă de sex, tânărul înșfăcă în mod compulsiv un joystick și extermină inamici virtuali, trăindu-și în continuare adolescența întârziată.

La scurt timp după materializarea însurătorii cu un ceremonial frugal cât ai zice *hamburger*, zvonul ajunge repede către adulții care l-au scăpat din vedere și care-și trimit emisarii să salveze situația, fapt care generează o situație comică: tânărul – cu o erecție care-i umflă boxerii, singurul atestat de virilitate de care dispune – o șterge pur și simplu, lăsându-și nevastica să se descurce singură cu cei trei gealați, cărora aceasta le face față cu brio. Lupta se dă cu istericale, mușcăături, zgârieturi, urlate din toți bojocii împotriva celor doi rămași pe teren, care nu doar că sunt ezitanți în fața unei asemenea dezlănțuirii de energie, dar și încurcați de statutul doamnei, soție în toată regula a puțoiului-beizadea. Este momentul în care filmul o cotește către un comic burlesc și farsă, pentru că este clar că niciunul dintre cei doi mafioți de origine armeană nu este dispus s-o articuleze pe doamnă. Unul subțire și relativ iute, dar nu

suficient pentru agilitatea fetei, cu numele celebrului cneaz, Igor (Yura Borisov), altul solid și mai lent, Toros (Karren Karagulian), se prezintă disproporționat ca în cuplurile comice tradiționale. Aici, tipologia durului este cariată de acizii farsei, iar filmul alunecă spre o versiune upgradată pentru adolescenți a lui *Singur acasă*, unde o jună soțioară le pune părul pe moațe unor duri care se dezumflă sub ochii noștri.

În orice caz, după sosirea unui preot care setează civilizată conversația la parametrii cunoscuți de stripperiță, și anume banii, cu toții pornesc în căutarea soțului pierdut, luând la rând localurile pe unde ar fi putut trece, consultând prieteni de distracție sau persoane cărora le este pur și simplu așezată poza sub ochi, bântuind în noapte, luându-se la ceartă cu te miri cine. Această călătorie-exploratorie anxioasă, care umple comicul cu un fel de tristețe, este singura care transmite ceva dramă după *soft porn*-ul și skechurile anterioare. Nu e nevoie de cine știe ce intuiție să realizezi că tânărul care nu a ieșit cu mintea din adolescență nu își poate asuma vreo responsabilitate. De altfel, nici nu o face în momentul în care mama și papa intră în scenă, ascunzându-se în spatele ochelarilor cu lentile fumurii, expediind cu un cinism de animal tânăr tot *love story*-ul la coș. Deși parțial justificabilă lipsa oricărui afect sau a unui cât de mic gest de compasiune pentru fata care îi cere doar acest puțin, nu o luptă în ring la categoria grea cu adulții care-i finanțează distracțiile are ceva dezgustător. Pe de altă parte, nici saltul fetei de la escorta care ține să fie remunerată corespunzător, negociindu-și profesionist serviciile sau încearcă fără succes puțin șantaj cu maștera Galina Zakharov (Darya Ekamasova) la Julieta nu ține. Vocea melodios-sexualizată, modulată profesionist dispăre numaidecât în altercație, lăsând una răgușit-stridentă, respirând vulgaritate și țâțism. În fond, povestea Cenușăresei a încăput pe mâna unor actori mediocri, un prinț infantil și o sexy-cenușăreasă. Pentru a echilibra frustrarea – căci nu de dragoste rănită este vorba și nici de prea mult orgoliu terfelit – Sean Baker îl transformă pe Igor, precum bostanul devenit caleașcă, în autenticul cavalier al cauzelor pierdute, empatic la suferințele fetei din popor, al cărui conducător nu s-a potrivit la mărime cu talpa oligarhiei rusești, revoltat de lașitatea, convențională de altfel, a unui Romeo infantil-butaforic.

Filmul lui Baker nu mi se pare o explorare a unor medii marginale, nu ascute nici tăișul luptei de clasă cu ricchi e poveri, ci deconstruiește ironic o melodramă de tipul prinț și cerșetor sau un basm cu aceleași valențe precum Cenușăreasa, titlul unui cântec de inimă albastră care făcea furori prin tavernele prăfuit-cenușii din ultimul deceniu de ceaușism.

Anora (2024);

Regia: Sean Baker; Scenariul: Sean Baker;

Cu: Mikey Madison, Yura Borisov, Ivy Wolk, Lindsey Normington, Karren Karagulian; Genul filmului: Comedie, Dramă, Romantic, Dragoste;

Durată: 139 minute; Premiera în România: 08.11.2024;

Produs de: Cre Film, FilmNation Entertainment;

Distribuit în România de: Ro Image 2000.

Prin vase sanguine e-o mică sărbătoare

Viorel Surdoiu *Atractor. Catedrale de vânt*, Editura Aius. Iată un poet și un artist plastic care și-a încercat talentul și în arta fotografiei. Dar poezia lui e departe de a fi exclusiv sau excesiv vizuală. Poetul gorjean are o imaginație robustă și elaborează cu grijă și cu finețe textul, ocheste îndelung înainte de a apăsa pe trăgaci. Catedralele pot fi oricum, dar versurile lui nu sunt deloc vorbe în vânt.

Ana Ardeleanu *Muza mofturoasă*, Editura Neuma. Poeta din Mangalia are o muză deloc mofturoasă, cu care colaborează constant și cu mult succes. Ea îi inspiră poeme de facturi diferite, unele cu o oarecare asprime a sintaxei, altele mai sentimentale, desigur, după cum îi sunt „mofturile“ din ziua respectivă. De fapt, Ana Ardeleanu abordează poezia cu seriozitate și din perspectiva unei vaste experiențe de profesionistă veritabilă.

Luminița Sâmbotin *Dialog cu iubirile mele*, Editura eLiteratura. O poetă neoromantică vorbește cu bujorii albi despre iubirile sale. La nevoie, „întreabă și marea“. Delicatețea unei poezii intime se situează pe ingenua iubitoare de dialog într-o lume a gingășiei netulburate.

Adriana Furtună *Versuri pentru Adela*, Editura Ravexcoms. O cunosc de mult pe Adriana Furtună și pot să afirm că apariția acestui volum, la o vârstă a maturității, este o surpriză. Chiar nu știam că scrie versuri. Prima ei carte arată multă sensibilitate și are impetuoșitatea unui debut juvenil, împreună cu căutările și ezitățile oricărui început. Aștept continuarea.

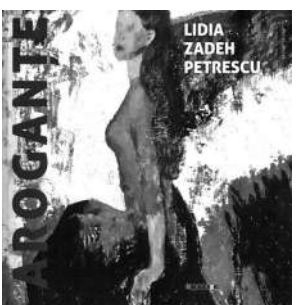
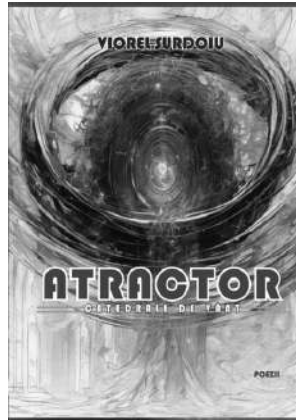
Otilia Ardeleanu *Caligrafia unei duminici*, Editura Neuma. Arta poetică a Otiliei Ardeleanu este expusă convingător în acest volum, atât de frumos intitulat, chiar din textul de început, în care poeta din Constanța face un legământ de asumare a seninătății. Oamenii ar trebui să se poarte „ca și când cineva deține drepturile de autor ale lui Dumnezeu“. Duminica e ziua Domnului, pe care scriitoarea, acum la maturitate deplină, o întâmpină cu bucurie, sfială, credință și al cărei nume îl caligrafiază cât știe de elegant.

Dan Angheliescu *Poeme sub acoperire și Cămașa de forță a clipei*, Editura Aius. Poeziile lui Dan Angheliescu, poet ce a debutat acum 55 de ani, se caracterizează prin faptul că versurile se rup de două ori: prin semnul slash (/) și la capătul rândului. Procedul funcționează aleator și textele (sub acoperire sau nu) țin de retorica absurdului: „apare știința de-ne-nțelea a patafizicii// și ea// reaprinde/ sfeșnicele oarbe/ și reci/ unde// deși/ ezitantă/ memoria/ uneori brusc...“ etc. etc. De neînțeleș, tocmai ca patafizica.

Emil Dinga *În umbra timpului și Studii lirice*, Editura Ideea Europeană. Autorul, specialist în cibernetică, este și autorul a numeroase volume de poezie și aforisme (18 volume). În lirică exersează diferite forme (limerick, haiku, sonet etc.). Unele sunt tratate foarte liber, de pildă haiku-urile, în afară că au câte trei versuri, nu prezintă nicio legătură cu rigorile speciei. Textele sale (ale căror versuri le „centrează“, din păcate, neinspirat) sunt mai mult ceea ce se anunță prin titlurile din cartea *În umbra timpului*: niște „meditații“ pe diverse teme și mai puțin poezii.

Lidia Zadeh Petrescu *Aroganțe*, Editura Eikon. Poeta practică deopotrivă lirismul și pictura, cu statut de amatoare. Aroganțele sale sunt desfășurări corecte prozodice, dar care forțază înțelesul ca să se adapteze formei. Astfel, iubirile se adună ca firele de fân și capătă sens din „sursa cervicală“, care rimează cu escală: „Adun iubiri în claie din verbe muritoare/ Și noaptea le dau sens din sursa cervicală/ Prin vase sanguine e-o mică sărbătoare/ și-n cordul meu deschis mai faci câte-o escală“.

George Voica *Și eu am fost la nunțile din Cana*, Editura Rotipo. După titlu și ilustrația copertei, s-ar crede că este un volum de poezie religioasă. Nici vorbă. Toate textele sunt formate din câte trei terține și abundă în aberații, culminând cu dezacorduri și forțări lexicale ca să iasă ritmul. „Ce gloabă comunistă e-ntr-o urbe/ Și ce lingăi trăiesc în jurul lui!“ Fie că acordul se face cu gloaba comunistă sau cu urbea, tot feminin iese: deci „ei“, nu „lui“. Și cum recunoști o gloabă (cal lipsit de valoare sau taxă/ amendă, cine poate pătrunde gândul poetului?) comunistă față de una capitalistă? Zădărnicii triste...

LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Apare cu sprijinul financiar
al Ministerului Culturii
**Calea Victoriei nr. 133,
sectorul 1, București**
www.luceafarul-de-dimineata.eu

Redacția:

HORIA **GÂRBEA** / Redactor-șef
EMIL **LUNGEANU**
Tiberiu **NEACȘU**
FLAVIU GEORGE **PREDESCU**
DAN **STANCA**

Secretar general de redacție
și concepție layout:
AUREL MARIA **BAROS**

Ilustrație și DTP:
Gelu **IORDACHE**

Social-media:
Ileana **POPESCU BÂLDEA**

Corectură:
Roxana **CHIOSEOLU**

Secretariat, PR:
Gabriela **ANDREI**

IMPORTANT!

Colaboratorii pot să ne trimită textele numai în format electronic. Autorii care doresc să fie recenzati în paginile revistei sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sectorul 1, tel: 021.212.79.87; 0727.872.276

revista_luceafarul@outlook.com

Revista

LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

poate fi cumpărată de la magazinele INMEDIO aflate în supermarket-uri. Prețul unui exemplar este de 6 lei. Abonamentele pot fi încheiate la redacția revistei sau prin telefon la 021.212.79.87; 0727.872.276 ori prin virament bancar la Banca Română de Dezvoltare – Sucursala Victoria, București Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450

În documentele întocmite este necesar să vă menționați numele, adresa și numărul de telefon.

Revista

LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

este membră a **Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)**.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a revistei și nici pentru conținutul materialelor publicate.

LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii; responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor. ISSN 2065-7536

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

Gorzo. Sezon continuu

AUREL MARIA BAROS

„Dacă soarta mă va aduce vreodată față în față cu Gorzo, ăla cu expoziția cu președinții României găuriți de un penis supradimensionat, ăla cu Catedrala Neamului făcută din slănină, dacă ne vom întâlni, zic, o să-i sparg capul. În felul acesta, voi înfăptui un act artistic extrem de subtil. Îi voi frige o cărămidă în cap, după care un cap în gură va desăvârși actul artistic.“

Sorin Stoica, *Jurnal*, Editura Polirom, 2006

Am vorbit în alt text despre „glorioșii“ ani '70 ai tinereții noastre – în care cântam pe versurile verișoarei mele Cristina, „Al dracu' e liceu' / Cu lungile lui coridoare...“, evident, după baco-vianul *Liceu – cimitir al tinereții mele*. Profesorii ne trimiteau pe noi, băieții, la frizer să ne radem mustața/perciunii și să dăm jos *bordura*, fiindcă aducea cu un început de *pletană*. Pe fete, acasă, să vină cu sarafane normale, pentru că la școală *nu se poartă mini*. Și era nenorocirea de pe pământ dacă, la sfârșit de săptămână, te zărea vreun prof prin oraș îmbrăcat într-o geacă de blugi ori purtând blugi (uniformă capitalistă!). Sau pantaloni evazați! (Ah, evazații: jos, în dreptul manșetei, pantalonii măsurau 60 cm!)

Dar teroarea instituită în sistemul de învățământ de pe vremea aceea, a socialismului multilateral stagnant, era evidentă și altfel. Aglomerarea materiilor care trebuiau parcurse, multiplicarea cunoștințelor de achiziționat – absolut inutile în marea lor majoritate –, accentul exagerat pus pe memorare aveau un singur rol: acela de a crea senzația că „se face carte!“, că școala noastră e serioasă. În vreme ce ea era completamente ne-practică. Slavă Domnului, cei mai mulți dintre noi ne-am format, ca să spunem așa, din ceea ce NU trebuia să citim.

Însă acolo, la liceul bucureștean „Matei Basarab“, cunoscut, printre colegii de an, pe câțiva dintre cei care au devenit ulterior scriitori, IT-iști de renume ori generali. Sau viitori artiști plastici, de exemplu: graficianul Ion Atanasiu Delamare – un adevărat maestru – și ceramistul de secol XXI Silviu Soare.

De Ion Atanasiu, pe care l-am reîntâlnit după aproape douăzeci de ani de la terminarea liceului, m-a legat o prietenie profundă. Am început, de altfel, și o îndelungată colaborare: mi-a ilustrat primul volum de poezii – *Software d'amour* (1994) – și apoi, cu o generozitate fără margini, zeci de cărți pe care le-am îngrijit și le-am publicat la Editura AMB. Atelierul lui din Șelari 13 avea ușa deschisă pentru toată lumea; acolo am făcut cunoștință cu o parte din acea serie de remarcabili artiști plastici care au luminat începutul nostru de mileniu: Emilia Perșu – o prezență artistică fabuloasă dintotdeauna –, Andrei Romocean („Demonstrez lumii că mă pot împinge singur înainte“), Ilie Rusu – profesorul de la UNArte ceramică, suflet de Ardeal, și băiatul lui licean, Constantin, apoi Dan-Ștefan Mînea – cel îndrăgostit de culoare și de Caragiale, Petru Lucaci – spirit rafinat și delicat (încă dinainte de-a deveni președinte al Uniunii Artiștilor Plastici), Mircea Bunea și pictura lui energică – pentru a-i trece în revistă doar pe câțiva dintre vecinii de palier. Dar i-am întâlnit acolo și pe studenții, pe atunci, Gorzo, Alexandru Rădvan, Suzana Dan, între alții, pictori importanți astăzi, cu lucrări în muzee și în colecții europene sau americane; dintre ei, doar despre Gorzo nu s-a scris în anii precedenți în această rubrică.

Gorzo este o figură legendară.

Este un artist vizual controversat – spune mass-media de la noi aproape într-un glas, scormonind prin lumea culturală în căutarea unor știri spectaculoase. Însă adevărații cronicari de artă plastică știu. Să ne uităm și noi puțin la această siluetă înaltă care a plecat de la Ieud,

unde l-a avut drept profesor – fiindcă suntem aici într-o revistă literară – pe poetul Ioan Es. Pop. De vreo treizeci de ani bate străzile bucureștene și, de vreo cincisprezece ani, și străzile New York-ului.

Dumitru Gorzo (1975, Ieud, cum spuneam) a absolvit Universitatea Națională de Arte din București, Specializarea Pictură, în 1997; studii aprofundate în artele plastice, 1999. De atunci, aproape 50 de expoziții personale și peste 30 de grup! Titlurile lor, am găsit și eu, cum re-marca, de asemenea, o privire poetică, se melanjează peste ani și decurg unele din altele ca niște versuri da-daiste; iată: *No title// Redescoperirea frumuseții nudului// Forme noi// Spațiul de lucru// Scufița Magenta// ... utopia, merită// Private Jet// Generative System// Lucrări cu coadă, urmează cu vârf// Fend Off// Contagiune// Reality's Nostalgia... și: Studio perpetuu// Peretele// Gardul// Fuga de acasă// Field Trip// La adăpostul unor plante invazive// Izvorul 2// 7 Babes// Not Tourists// Welcome to Paradise// Îmi place Dumnezeu// Short Stories of Gorzo// Gorzo de Acum// Dilitdotcom – Symptoms of Contemporary Myth// Gorzo... Sună foarte interesant, nu?*

Simpla parcurgere a titlurilor expozițiilor deschise de artist ne proiectează în niște spații literare/ spirituale/ mitice/ folclorice etc., prin urmare culturale, pe care nu le-am mai parcurs vizual așa până acum. Dumitru Gorzo are calitatea de-a căuta/găsi proiecte noi – foarte repede și nenumărate –, de-a se lansa în miezul lor, de-a le exploata intens, meteoric, într-o manieră personală, de-a le teoretiza. Mai mult, pe parcursul fiecărui nou proiect construiește concomitent și carcasa altuia (ah, *next!*): până să-l epuizeze pe cel în lucru, până să ajungă la capătul lui – adică înainte ca oleiurile, dacă putem spune așa, acrilicele să se usuce bine și noua imagine să se înșurubeze cu totul în ochii privitorului, iar conceptul propus să zguduie mai adânc viziunile noastre scolastice asupra artei –, ei bine, Gorzo a pus deja bazele unui nou proiect vizual... O perpetuare inextricabilă, ar zice unii. O efervescentă uluitoare, vigoare, ar zice alții. Vizitați expozițiile artistului, căutați pe net, priviți îndelung și decideți singuri!... De altfel, chiar zilele acestea poate fi vizitată expoziția *Pictodrom* – cu pictură și despre pictură, la Galeria ARSMONITOR din București (expoziția este deschisă între 13 martie și 29 mai 2025).

Ca orice om preocupat profund de imagine, trăitor/truditor de mulți ani și prin State, Gorzo cunoaște bine tendințele care au făcut ravagii în arta ultimelor decenii. Dar știe și cum arată bombele/spray-urile folosite pentru realizarea unui graffiti sud-american sau în ce constă noua subtilitate universală a lucrărilor vulcanice concepute de artista japoneză Chiharu Shiota – care strălucește

Fără titlu, 2024

acum în Franța, la Grand Palais, ori pe afișele Festivalului *Le Printemps des Poètes (Primăvara Poeților) 2025*. Fire răscolitoare în spațiul din jur și deopotrivă-n sine, el urmărește într-un fel de continuum spațio-temporal îmbinarea elementului creator cu cel executant și cu instrumentul care schimbă suportul material/ virtual; adică, simplu, îmbinarea dintre creier, mână, uneltele de lucru și materialul cu care se lucrează. Și, în interiorul unui filon remodelat, ilustrează în permanență ruptura – devenită în ochii lui – o soluție de continuitate. Chiar și atunci când, în ceea ce-l privește, chestiunea se lasă cu picioare rupte (la propriu!), ca în 2005 după deschiderea expoziției sale de la galeria HT003. Fiindcă de vreme ce practici – pentru a semnala doar unul dintre filioanele pe care a înaintat, cel legat de Neo-Pop Art – o abordare ironică și critică a problemelor societății în care te-ai născut/viețuiești, s-ar putea să devii un artist... controversat. Viziunea lui parodică, uneori extrem de virulentă, recontextualizează imagini din zona culturii de masă, populare și a consumerismului ori ale diferitelor „celebrități“, criticând superficialitatea, kitsch-ul, obsesia faimei, artificialul. Folosește aplicat o gamă întregă de materiale și tehnici, de la pictura tradițională la grafică, instalații și sculptură; totul, în culori vibrante și contraste puternice. Tehnici, materiale? Niște exemple ar fi chiar ceea ce prezentăm aici: rășini, pigmenți și nisip pe pânză (2024) și totemuri maramureșene (scoase din 8 metri cubi de *dulapi* din pădurile cărășene). Sau cunoscutele lui abordări folkloric-hiperrealiste (fotopictură etc.). Dar, trecând și prin siajul tendințelor promovate de pictura abstractă expresionistă în ultimele decenii, cel mai mult îmi plac tablourile expuse în Statele Unite, Gorzo fiind reprezentat ca artist vizual de RX&SLAG Gallery, New York.

Iată că și astăzi, Gorzo este, în continuarea lui însuși, prea muncitor, prea talentat, curajos, provocator, violent, inovator, original, impresionant și alte cincizeci de epitețe care pot să contureze din litere imaginea *in progress* a unui artist vizual incontestabil – un artist al timpului său. Pentru că legenda continuă.

Forme noi, instalație, RX&SLAG galleries, Paris 2024

